provincie Drenthe

Statenstuk **2014-624**

Gastvrije natuur, Natuurvisie 2040 Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 11 juni 2014
- Provinciale Staten op 2 juli 2014
- fatale beslisdatum: n.v.t.

Behandeld door mevrouw M. Buitenkamp, telefoonnummer (0592) 36 59 84, e-mail m.westerhof@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer drs. R.W. Munniksma

Inleiding

Wij hebben met het besluit van 25 juni 2013 opdracht gegeven tot het maken van een integrale natuurvisie, die de kaders biedt voor een samenhangend natuurbeleid van de provincie voor de lange termijn. In de visie geeft de provincie duidelijkheid over de verschillende rollen en verantwoordelijkheden en wordt voortgebouwd op de PBL-publicatie *De Drentse natuur in 2040, vier kijkrichtingen voor de toekomst.*

Het ontwerp is nu klaar. Met de Natuurvisie geeft de provincie Drenthe invulling aan haar verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit in Drenthe en de taken die op het gebied van natuur op grond van het Natuurakkoord in 2012 over zijn gegaan van het Rijk naar de provincie. Centraal in de visie staat het streven naar robuuste en vitale natuur, die beleefbaar is voor mensen en bijdraagt aan de economische ontwikkeling van Drenthe.

In de geactualiseerde Omgevingsvisie is al rekening gehouden met het nieuwe natuurbeleid, zoals dat uit het Natuurpact valt af te leiden. De Natuurvisie is een nadere uitwerking van de geactualiseerde Omgevingsvisie voor de lange termijn. Op haar beurt zal de uitvoering van de visie in stapjes via concrete beleidsdocumenten zoals de Realisatiestrategie Platteland en het Flora- en Faunabeleidsplan worden opgepakt. De Realisatiestrategie geeft onder andere inzicht in de uitvoering van de Natuurvisie voor de korte termijn en benoemt de partners die hierbij betrokken zijn. Vanwege de samenhang tussen de Natuurvisie en de Realisatiestrategie wordt getracht beide documenten tegelijkertijd aan te bieden.

Advies

1. De Natuurvisie 2040 Drenthe "Gastvrije natuur" vaststellen.

Beoogd effect

Met het document maakt de provincie duidelijk met welke visie, binnen welke kaders en met wie de komende jaren gewerkt wordt aan natuur in en buiten de natuurgebieden. Daarmee wordt uitwerking gegeven aan de landelijke afspraak de uitvoering van het natuurbeleid over te dragen aan de provincies.

Centraal in de visie staat het streven naar robuuste en vitale natuur, die beleefbaar is voor mensen en bijdraagt aan de economische ontwikkeling van Drenthe. De visie beschrijft op hoofdlijnen hoe deze ambities de komende jaren gerealiseerd moeten worden. Daarbij wordt ook ingegaan op de inzet van capaciteit, kennis en middelen.

De visie bouwt voort op de Drentse traditie van gebiedsgerichte samenwerking en maatwerk. Vooral in de gebieden buiten de natuurgebieden zijn gemeenten en particulieren aan zet. De provincie ondersteunt dit waar mogelijk.

Argumenten

1.1. Invulling provinciale verantwoordelijkheid
De bestuurlijke wereld rond het natuurbeleid is de afgelopen jaren opgeschud. Met het Natuurakkoord 2012 is de uitvoering van het natuurbeleid versoberd en overgedragen aan de provincies. Met het landelijke Natuurpact 2013 is er vervolgens weer een plus gezet op het natuurbeleid. De Natuurvisie geeft invulling aan het Natuurpact en sluit inhoudelijk aan bij de recentelijk verschenen landelijke Natuurvisie. De overgedragen taken van het Rijk worden gefinancierd vanuit een extra bijdrage vanuit het Provinciefonds. Dit is niet vrijblijvend. De provincies moeten jaarlijks de voortgang rapporteren aan de minister. Het vaststellen van de Natuurvisie is een verantwoordelijkheid van uw Staten.

1.2. Robuuste en vitale natuur als ambitie
De Natuurvisie bevat een aantal ambities voor natuur in de huidige natuurgebieden, natuur en landschap in het agrarisch gebied, soortenbeleid en verbeteren milieuomstandigheden. De visie is gericht op het goed functioneren van het hele natuurnetwerk, waarmee zowel de natuurgebieden als de agrarische gebieden en de bebouwde gebieden worden bedoeld. Elk van deze gebieden kan op eigen wijze bijdragen aan biodiversiteit. Welke partijen in welk type gebied vooral aan zet zijn, wordt in de Natuurvisie aangeduid.

1.3. Beleefbare natuur, die bijdraagt aan de economische ontwikkeling in Drenthe als ambitie
Speerpunten in de Natuurvisie zijn toegankelijkheid en beleving van de Drentse natuur en landschap. Er moet ruimte zijn voor economische activiteiten, met respect voor de natuur: natuur inclusieve groei. De visie nodigt expliciet uit om te komen met voorstellen voor economische activiteiten in en bij de natuur, zodat er over en weer van elkaar kan worden geprofiteerd. De visie bevat een aantal handvatten over hoe omgegaan moet worden met de afweging tussen economie en natuur. Daarmee wordt invulling gegeven aan de bestuurlijke wens om tot een goede combinatie van economie en ecologie in Drenthe te komen.

1.4. Leidraad inzet capaciteit, kennis en middelen
De Natuurvisie is voor de komende jaren de grondslag voor de prioritering van inzet van capaciteit, kennis en middelen. Voor een deel van de beschreven ambities zijn de middelen beschikbaar, voor een deel zullen deze ambities met veel creativiteit en door een brede en intensieve samenwerking gerealiseerd moeten worden. De richting van de ontwikkeling is duidelijk: de feitelijke invulling met gerichte inzet van kennis, menskracht, geld en instrumentarium zal de komende jaren plaatsvinden. De Natuurvisie is hoofdzakelijk de basis voor de Realisatiestrategie Platteland.

1.5 Basis voor samenwerking nu en straks
De visie is tot stand gekomen in brede afstemming met betrokken partijen, zoals gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties, particuliere grondeigenaren, de recreatiesector en de landbouw. Daarvoor is een brede externe begeleidingsgroep samengesteld, die vier keer bij elkaar is geweest en die zich goed kan vinden in de nu voorliggende tekst. Daarnaast heeft er per gemeente (in Zuidwest-Drenthe in groepsverband) een presentatie en gesprek plaatsgevonden over de concept-Natuurvisie.
Ook is er een breed samengestelde interne groep betrokken geweest bij de totstandkoming van de Natuurvisie, waarbij met name de invulling van de ruimte voor economische activiteiten is besproken. Uw Staten zijn in november 2013 en mei 2014 geïnformeerd over de voortgang. Het resultaat van deze interactieve benadering is in de Natuurvisie terug te vinden.
Voor de realisatie van de Natuurvisie wordt intensief voortgebouwd op deze samenwerking. Daarin zijn in elk geval gemeenten van groot belang, maar zal ook gebiedsgericht met een grote variatie aan

partners worden gewerkt aan de realisatie van de ambities. Voor agrarisch natuurbeheer wordt veel verwacht van de uitvoering door collectieven van agrariërs en eigenaren. Dit alles vraagt van de provincie inzet van kennis, capaciteit en middelen.

1.6. Noodzakelijke uitwerking omgevingsbeleid
De Natuurvisie is een uitwerking van het omgevingsbeleid. Vanwege de gewijzigde bestuurlijke verantwoordelijkheden, die voortvloeien uit het Natuurpact, is er sprake van gewijzigd beleid en dient dit nieuwe beleid zoals verwoord in deze Natuurvisie, te worden vastgesteld door uw Staten.

1.7. Rol en verantwoordelijkheid PS
Het vaststellen van de Natuurvisie is een verantwoordelijkheid van uw Staten. De Natuurvisie biedt een kader voor de uitvoering van het natuurbeleid de komende jaren. Met het vaststellen van dit kader geeft u invulling aan uw kaderstellende rol in het dualistische systeem.

1.8. Digitale vormgeving
De Natuurvisie is digitaal vormgegeven. Dit maakt het mogelijk de hoofdlijnen te presenteren en de uitwerking van verschillende onderdelen in zogenoemde boxen via linkjes toegankelijk te maken. De hoofdtekst met de boxen vormen samen de Natuurvisie. Het geheel is via een website te benaderen en is als pdf beschikbaar. De digitale versie krijgt een eigen code, waarmee de oorspronkelijkheid van de digitale versie wordt beveiligd. Uw Staten stellen deze versie vast. Met deze vorm wordt invulling gegeven aan de ontwikkeling van de digitale overheid.

Uitvoering

Tijdsplanning
Niet van toepassing.

Financiën
De financiële consequenties van de overdracht van verantwoordelijkheden is onderdeel van de Voorjaarsnota. Verder zal de Realisatiestrategie inzicht geven in de kwantitatieve, kwalitatieve en financiële doelstellingen.

Europese context
In internationaal verband zijn afspraken gemaakt over de instandhouding van de biodiversiteit, het beschermen van soorten en natuurgebieden. Deze afspraken zijn kaderstellend voor de Natuurvisie. De inzet is om voor de uitvoering van de ambities middelen in te zetten vanuit Europese fondsen en vanuit de duurzaamheidsdoelen in het kader van het GLB.

Monitoring en evaluatie
Monitoring en evaluatie van de (inter)nationale verantwoordelijkheden krijgt invulling in de voortgangsrapportage voor Natuur, N2000 die het IPO nu aan het inrichten is. Daarnaast zal het PBL elke drie jaar een evaluatie van het natuurbeleid van de provincies geven. De provincie Drenthe heeft een belangrijke rol in de verzameling en doorlevering van gegevens. Hiervoor ontwikkelen wij een eigen monitoringsplan natuur met een meerjarenprogramma monitoring. In deze visie is het beschikbaar stellen van kennis een belangrijk instrument voor het realiseren van doelstellingen. Toegankelijkheid en beschikbaarheid van deze kennis zijn randvoorwaarden voor doelrealisatie.

Extern betrokkenen
In het voortraject zijn gemeenten en belangenorganisaties op het gebied van natuur, economie en platteland betrokken geweest bij de opstelling van de Natuurvisie.

Communicatie
De Natuurvisie wordt digitaal vormgegeven en is daarmee het eerste digitale document dat door uw Staten wordt behandeld.

Bij de totstandkoming van de Natuurvisie is zowel intern als extern veel aandacht besteed aan communicatie. Er heeft geen communicatie naar de algemene media plaatsgevonden. Na vaststelling door ons gaat er een persbericht uit.

Bijlagen
1. Gastvrije natuur, Natuurvisie 2040 Drenthe (pdf-versie). Het digitale document is te raadplegen via www.provincie.drenthe.nl/natuurvisie.

Ter inzage in kamer C0.39
Niet van toepassing.

Assen, 14 mei 2014
Kenmerk: 20/3.2/2014003008

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. A.M. van Schreven, secretaris

wa/coll.

*Ontwerp*besluit 2014-624-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 14 mei 2014, kenmerk 20/3.2/2014003008;

gelet op:

- de provinciale verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit in Drenthe;

- de samenwerking met maatschappelijke partners, waarbinnen de Natuurvisie tot stand is gekomen;

- het positieve advies van de Commissie Landelijk Gebied over de Natuurvisie;

- de keuze om het huidige beleid voort te zetten;

- de keuze om drie nieuwe elementen toe te voegen aan het huidige beleid, zijnde:
  - een kader voor de provinciale verantwoordelijkheid voor biodiversiteit in het natuurnetwerk van Drenthe;
  - toe te werken naar grotere voor natuur samenhangende en functionerende gebieden waar plek is voor wonen, werken en ondernemen;
  - handvatten voor uitnodigend beleid op het gebied van economie en natuur;

BESLUITEN:

de Natuurvisie 2040 Drenthe "Gastvrije natuur" vast te stellen.

Assen, 2 juli 2014

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

wa/coll.

provincie Drenthe

Gastvrije natuur

Natuurvisie 2040

START

Vooraf

In 2012 hebben de provincies een groot deel van de verantwoordelijkheid voor het natuurbeleid van het Rijk overgenomen. Om aan te geven hoe we deze verantwoordelijkheid invullen, hebben we een provinciale natuurvisie ontwikkeld. Deze visie ligt voor u.
We hebben in Drenthe een lange traditie op het gebied van natuur en landschap. Er is veel mooie natuur en er is door velen de afgelopen jaren hard gewerkt om de natuur te behouden en te versterken. Maar we zijn nog niet klaar. Er is nog veel te doen om de soortenrijkdom in stand te houden en om diverse planten- en diersoorten te behoeden voor verdere achteruitgang. Daarvoor zijn niet alleen de aangewezen natuurgebieden van belang; ook het agrarisch gebied met de houtwallen, slootjes, bosjes en watergangen draagt in grote mate bij aan de natuur in Drenthe.
Natuur maakt Drenthe tot een prachtige provincie. We willen dit 'groene goud' meer benutten voor de ontwikkeling van onze economie en ons welzijn. We willen natuur, economie en welzijn beter met elkaar verbinden, zodat ze elkaar versterken.
In deze natuurvisie geven we aan hoe we werken aan de versterking van de natuur in het licht van onze nieuwe verantwoordelijkheid. We benoemen een aantal speerpunten voor de langere termijn en geven aan hoe we die denken te bereiken.
Dat kunnen en willen we niet alleen doen. Ook op het gebied van samenwerking met maatschappelijke partners hebben we in Drenthe immers een stevige traditie. Deze partners zijn bij de totstandkoming van deze visie intensief betrokken en zijn voor de uitvoering ervan wezenlijk.
De visie sluit aan op het rijks natuurbeleid, zoals dat in het Natuurpact en de landelijke Natuurvisie is verwoord. De visie is mede geïnspireerd op de Kijkrichtingen waarin we vier uiteenlopende benaderingen van natuur met de maatschappelijke partners hebben doordacht.
De visie is onderdeel van het provinciale omgevingsbeleid en wordt de komende jaren in beleidsplannen en uitvoeringsprogramma's uitgewerkt.

Voor wie meer wil weten over de successen verwijzen we naar de film Natuur in Drenthe in de lift.

i - Leeswijzer

De natuurvisie heeft nu de vorm van een interactieve PDF. Met behulp van de pijltjes kunt u door de tekst navigeren. Met het 'Home'-icoontje komt u op het navigatiescherm, waar u de inhoudsopgave vindt. We raden u aan om met de speerpunten te beginnen.

Een aantal onderdelen van de natuurvisie hebben we nog verder uitgewerkt. Deze onderwerpen zijn in de tekst vet gedrukt en in de kantlijn vindt u hiervoor een icoontje. Door op dit icoontje te klikken kunt u deze uitwerking lezen. Ze zijn onderdeel van de visie. Onderaan vindt u een overzicht.

Daarnaast is op veel plaatsen een verwijzing naar uitleg of onderbouwende rapporten opgenomen. Deze zijn uitsluitend bedoeld als toelichting en maken geen onderdeel uit van de visie. Ze zijn aangegeven met een voetnoot.

Biodiversiteit

Kaart Robuuste natuur 2040

Flora- en faunabeleidsplan

Samenhangend natuurnetwerk

Landschapselementen

Verbeteren milieu-omstandigheden

Stand van zaken biodiversiteit

Agrarisch natuurbeheer

Werkwijze economische activiteiten

Natuur Netwerk Nederland

Europese Fondsen en middelen

Monitoringssysteem

Grensoverschrijdende natuur

Kaart en verbeelding streefbeeld

- Home

Speerpunten

Robuust & vitaal

Voortzetten beleid

Drents natuurnetwerk

Doelen natuur & landschap

Leefgebieden & soorten

Milieuomstandigheden

Grotere eenheden

Beleven & benutten

Beleving

Landbouw

Andere sectoren

Aan het werk

Speerpunten

Natuur in Drenthe

We hebben in Drenthe prachtige en waardevolle natuur van (inter-)nationale betekenis. Deze natuur is binnen en buiten de natuurgebieden te vinden in bossen, heidevelden, vennen, hoogvenen, beekdalen, landbouwgebieden en dorps- en stadsranden. Deze natuur (zie kaart of klik op de kaart voor een grotere versie en toelichting) heeft een intrinsieke waarde en die koesteren we.

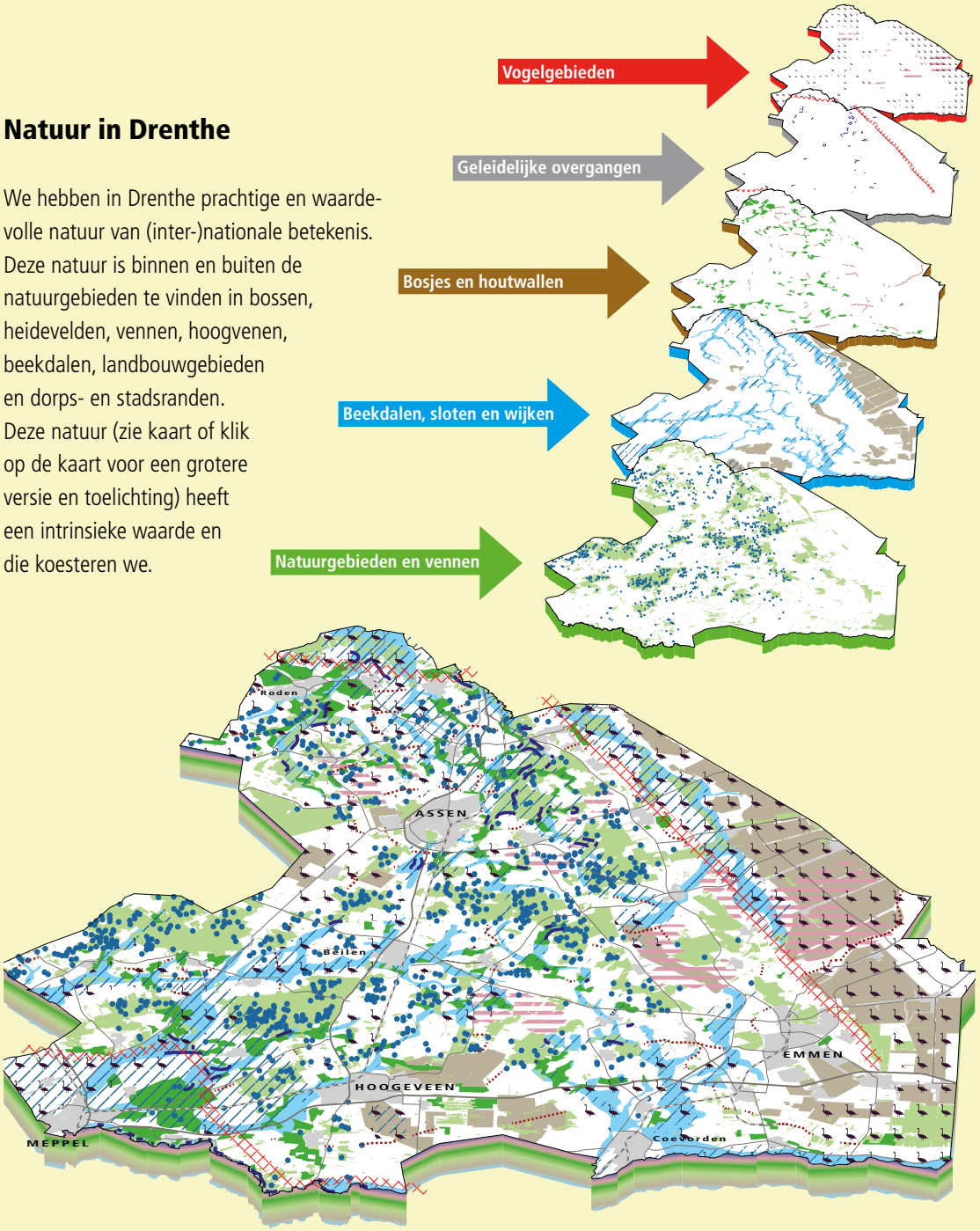

Robuuste en vitale natuur

Provincies zijn verantwoordelijk voor instandhouding en ontwikkeling van de biodiversiteit. We hebben in Drenthe een grote soortenrijkdom, een grote **biodiversiteit**. En ondanks alle inspanningen van de afgelopen jaren, staat ook in Drenthe deze biodiversiteit nog steeds onder druk. Daarom gaan we door met het beleid om de natuur in Drenthe robuust en vitaal te maken. Natuur, die tegen een stootje kan en waar soorten zich goed kunnen handhaven, met leefgebieden voor (inter-)nationaal beschermde soorten en ruimte voor karakteristieke Drentse soorten en landschappen.

Natuur is beleefbaar en draagt bij aan de Drentse maatschappij

Drenthe is als provincie vanwege de mooie natuur en het landschap in trek bij de toerist. De beleefbaarheid van de Drentse natuur en het landschap willen we behouden en versterken. Dat is ook belangrijk voor de Drentse economie en werkgelegenheid. Economische sectoren zoals zorg, dienstverlening, landbouw, water en energie-productie kunnen baat hebben bij de natuur. Deze synergie willen we vergroten en wel zodanig dat het 'groene goud' dat we in handen hebben, er ook beter van wordt.

Samengevat zijn onze ambities voor de natuur in Drenthe voor de komende jaren:

- **Natuur is robuust en vitaal**
- **Natuur is beleefbaar en draagt bij**

Maakt landschap ook onderdeel uit van de natuurvisie?
Landschap en natuur hangen sterk met elkaar samen. Landschap is dat wat we om ons heen zien: het waarneembare deel van de aarde. Landschap wordt bepaald door de wisselwerking tussen de mens, de natuur en klimaat, reliëf, water, bodem en aardkundige waarden. Landschap en natuur zijn echter niet synoniem. Sommige landschappen herbergen weinig natuurwaarden en sommige natuur vindt men landschappelijk niet aantrekkelijk. We besteden in deze visie vooral aandacht aan landschap als drager en verbindend element van natuurwaarden.

Robuust en vitaal

Natuur is robuust en vitaal, zodat:

- **de biodiversiteit in Drenthe in stand kan blijven en toe kan nemen**
- **de natuur zich zoveel mogelijk zelf kan redden**
- **de natuur tegen een stootje kan en ruimte biedt voor menselijke activiteiten**

Voor een robuuste en vitale natuur met een grote soortenrijkdom is een **samenhangend natuurnetwerk** nodig. In dit netwerk zijn goed functionerende natuurgebieden verbonden met andere grote en kleine natuurgebieden. Zij vormen, samen met agrarische cultuurlandschappen met natuurwaarden, verbindende landschapselementen en de natuur in de dorpen en steden, een netwerk met verbindingen tot in de groen-blauwe haarvaten van het Drentse landschap.

Er is de afgelopen decennia veel geïnvesteerd in de kwaliteit van het natuurnetwerk. Ook is via ruimtelijke ordening gericht gestuurd op een goed natuurnetwerk. Daardoor is de biodiversiteit in moerasgebieden, loofbossen en de grotere natuurgebieden zoals bijvoorbeeld het Dwingelderveld en het Bargerveen er op vooruit gegaan. Daar staat tegenover dat natuur in gebieden met heide en hoogveen en de natuur in het agrarische landschap en op de voedselarme zandgronden nog steeds onder druk staat en achteruit gaat. Er is meer informatie over de actuele **stand van zaken van de biodiversiteit** in Drenthe.

We willen naar vooruitgang op alle fronten. Uit onderzoek[1] [2], blijkt dat dit alleen kan als het hele natuurnetwerk goed functioneert. Om de natuur in Drenthe robuust en vitaal te maken, richten we ons op het verbeteren van het natuurnetwerk. Dit gaan we doen door:

- het huidige beleid voort te zetten;
- het natuurnetwerk buiten de natuurgebieden te versterken;
- richting te geven aan de kwaliteit van het hele natuurnetwerk;
- soorten te beschermen en leefgebieden te verbeteren;
- milieuomstandigheden te verbeteren: gezonde bodem, gezonde lucht, voldoende en schoon water;
- toe te werken naar grotere eenheden.

1 PBL (2013b), Natuurverkenning 2010-2040: achtergrondrapport
2 Provincie Drenthe (2010b), Natuur in Drenthe. Zicht op biodiversiteit

Voortzetten beleid

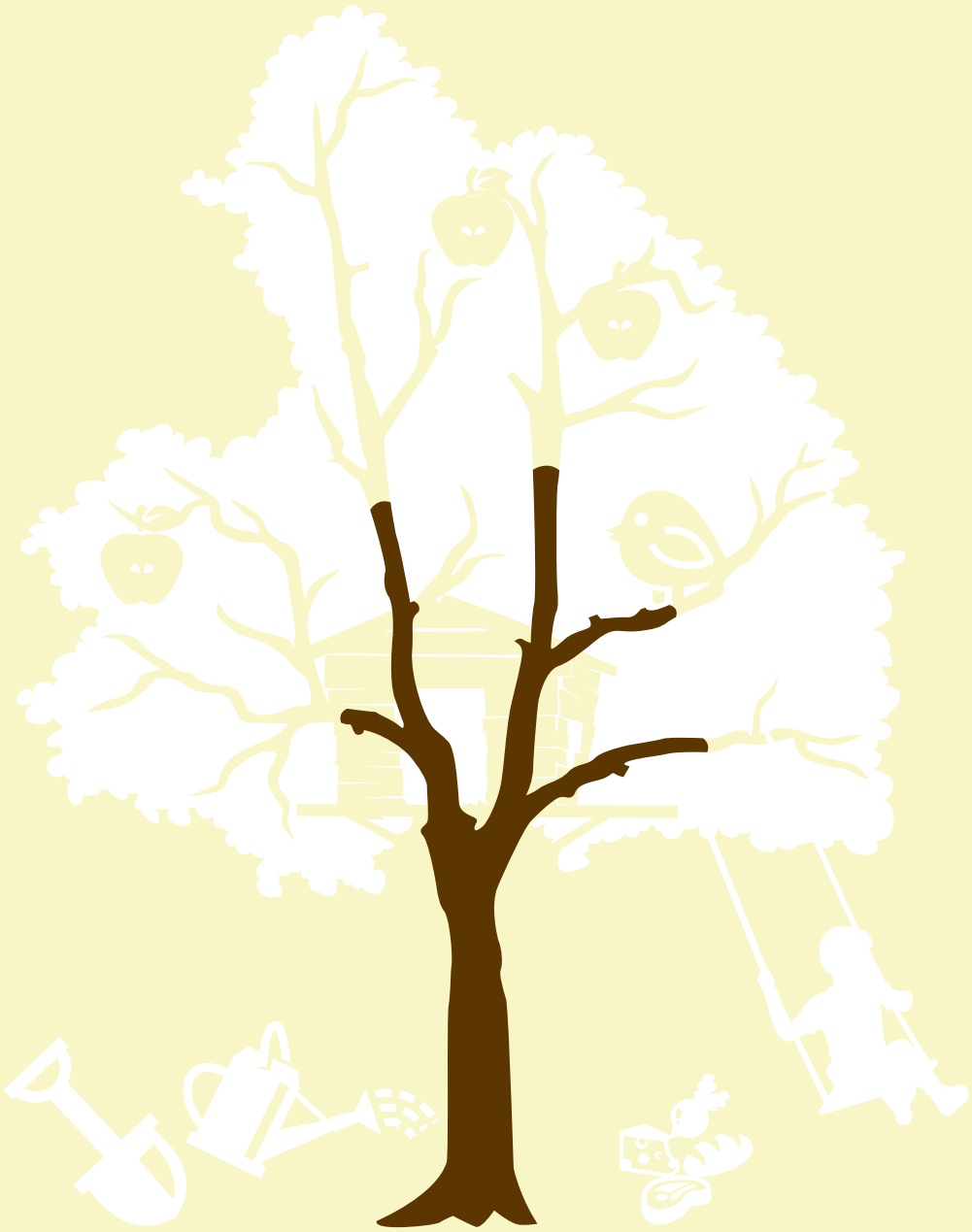

In 1990 is de nationale overheid gestart met het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), die als een netwerk van gebieden moet zorgen voor een duurzame verbetering van flora, fauna, natuurlijke leefgemeenschappen en biodiversiteit. De EHS is de ruggengraat van het natuurnetwerk en heet inmiddels het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Ook voor Drenthe zijn de gebieden aangewezen die onderdeel van het NNN zijn. Dit zijn voor het overgrote deel natuurgebieden, maar er liggen ook recreatiegebieden, landbouwgronden en woningen in. Een groot deel van het NNN is inmiddels gerealiseerd, maar het is nog niet helemaal klaar. We gaan door met de ingeslagen weg en maken de **NNN**, inclusief de ecologische verbindingen. We vinden het daarbij van belang dat ook andere kernkwaliteiten zoals landschap, cultuurhistorie, aardkundige waarden en archeologie behouden blijven en worden versterkt.
Dit alles doen we gebiedsgericht en in samenwerking met de partners van de groene organisaties. Daarnaast zoeken we naar samenwerking met nieuwe partners en proberen we de uitvoering wat sneller en simpeler te organiseren.

Ons toekomstbeeld voor Drenthe hebben we globaal geografisch weergegeven op de **kaart Robuuste Natuur 2040** in de geactualiseerde Omgevingsvisie. We gaan de komende jaren extra inzetten op de **grensoverschrijdende** natuurgebieden en ecologische verbindingen met natuurgebieden in buurprovincies en Duitsland.

Drents Natuur Netwerk

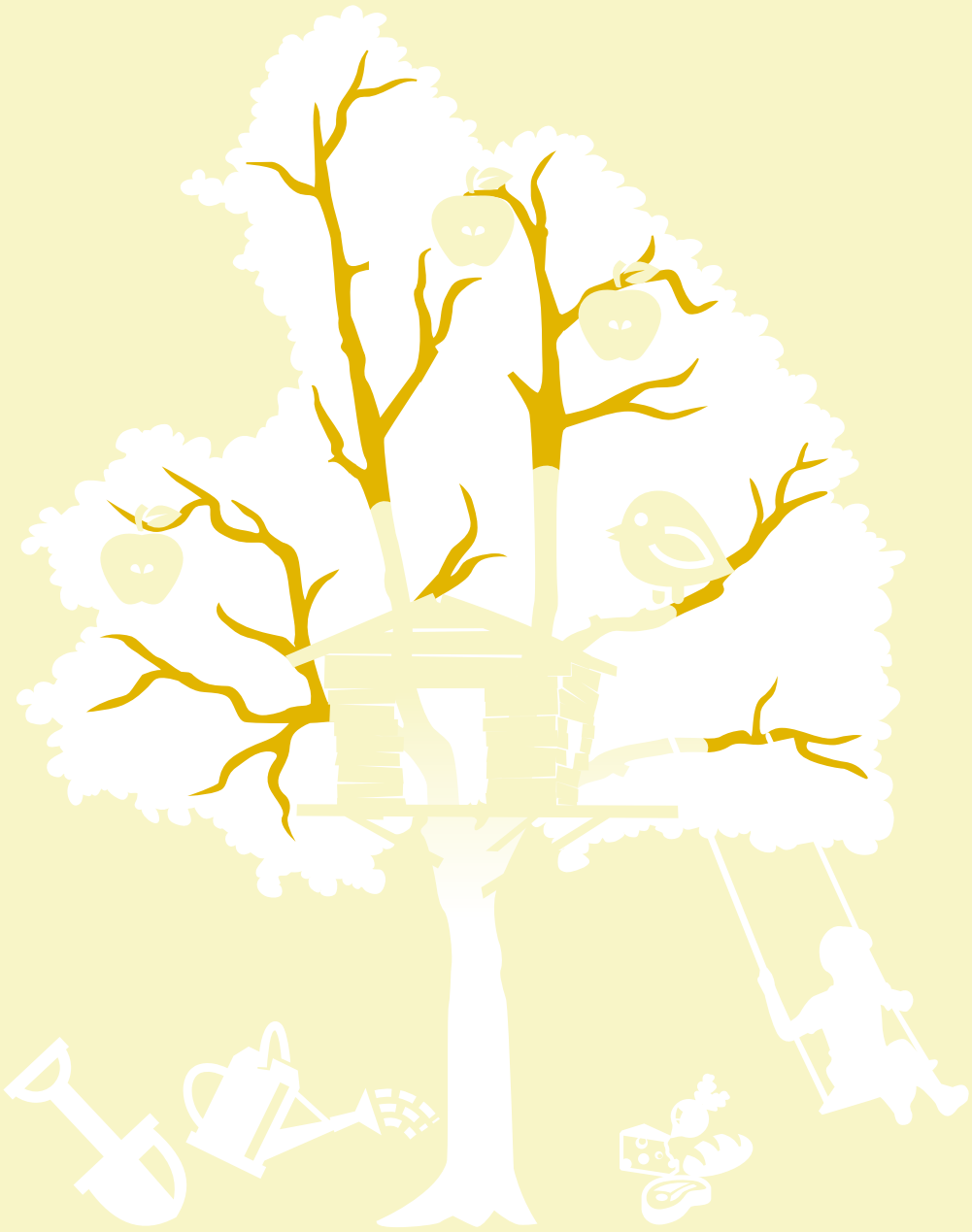

Het natuurnetwerk dat nodig is voor een robuuste en vitale natuur is groter dan het NNN en omvat ook de natuur in het landelijk gebied met alle verbindende landschapselementen en kleine natuurgebieden. We noemen dit het Drents Natuur Netwerk (DNN), waarmee we de natuur en natuurgebieden in het agrarisch gebied – de boeren-landnatuur – en natuur in de urbane gebieden bedoelen. Daar zijn vooral de waardevolle cultuurhistorische landschappen, de open akkergebieden en de beekdalen zijn van belang voor de instandhouding van de (inter-) nationaal waardevolle en typisch Drentse natuur. Er is grote samenhang en onderlinge afhankelijkheid tussen het NNN en het DNN.

We gaan de komende jaren inzetten op dit DNN door de verbindingen te versterken en de leefgebieden van (inter-)nationale en Drentse soorten te verbeteren. Aanknopingspunten zijn de aanwezigheid van doelsoorten en de kansrijkheid om deze in stand te houden. Het meeste natuurrendement wordt verwacht van maatregelen vlakbij of in verbinding met natuurgebieden. Waar agrarisch beheer nodig is voor de instandhouding van soorten, ondersteunen we dat.

We stimuleren gemeenten, waterschappen, eigenaren, terreinbeherende organisaties en bewoners om te zorgen voor de verbindende **landschapselementen** tussen natuurgebieden, zoals houtwallen, sloten, bermen, bomen-lanen, boerenerven, kleine watertjes, bosjes en heideterreintjes. We ondersteunen de ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen. Kleine natuurterreinen en bossen in agrarische gebieden hebben grote waarde vanwege de bijdrage aan het leefgebied van bepaalde soorten of als stapsteen tussen leefgebieden. Vaak geldt: des te ouder, des te groter de natuurwaarden. Oude bosgroeiplaatsen (ouder dan 200 jaar) zijn zeldzaam en herbergen bijzondere natuurwaarden.

De karakteristieke Drentse agrarische cultuurlandschappen bieden leefruimte voor diverse planten en diersoorten, maar hebben daarnaast ook een belangrijke ruimtelijke, cultuurhistorische en visuele kwaliteit, die in stand gehouden moet worden en voor de beleving en landschappelijke identiteit van Drenthe van belang is.

Zowel voor de instandhouding van soorten die gebaat zijn bij agrarisch beheer (zie ook 'Leefgebieden & soorten') als voor het beheer van de landschapselementen willen we zoveel mogelijk gebruiken maken van de **agrarisch natuurbeheer** en van middelen uit **Europese bronnen (o.a. GLB)**.

Wat betreft de urbane natuur zijn vooral de overgangen van de Drentse dorpen en steden naar het landelijk gebied waardevol voor het DNN. Een wandelnetwerk of een ommetje[3] in een groene omgeving vlakbij de woonplaats bevordert bovendien de waardering voor natuur en het enthousiasme om daar een actieve rol te vervullen.

Ook tijdelijke natuur op braakliggende terreinen kan bijdragen aan het DNN, door de natuur er zijn gang te laten gaan. Als de grond weer voor andere functies gebruikt gaat worden, kan de natuur met een ontheffing van de Flora- en Faunawet verwijderd worden, zonder dat compensatie nodig is.

Dit soort initiatieven verdienen steun. We willen vooral gemeenten en lokale groepen die zich inzetten voor deze stadsnatuur en zorgen voor de aansluiting op het natuurnetwerk, ondersteunen. We willen de potenties van natuur en landschap in deze overgangen onder de aandacht brengen en samenwerking bevorderen tussen burgers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden rondom woon- en werkgebieden.

3 Voorbeelden hier zijn o.a. de Zeijer Wiek, het Struunpad bij Koekange, de Acht van Amen en Assen aan de Aa. In Hoogeveen is bij de aanleg van het Logistiek Centrum grond gereserveerd voor versterking van de biodiversiteit. Inmiddels groeien daar veel bijzondere plantensoorten langs een wandelpad, waaronder duizenden orchideeën.

Doelen natuur & landschap

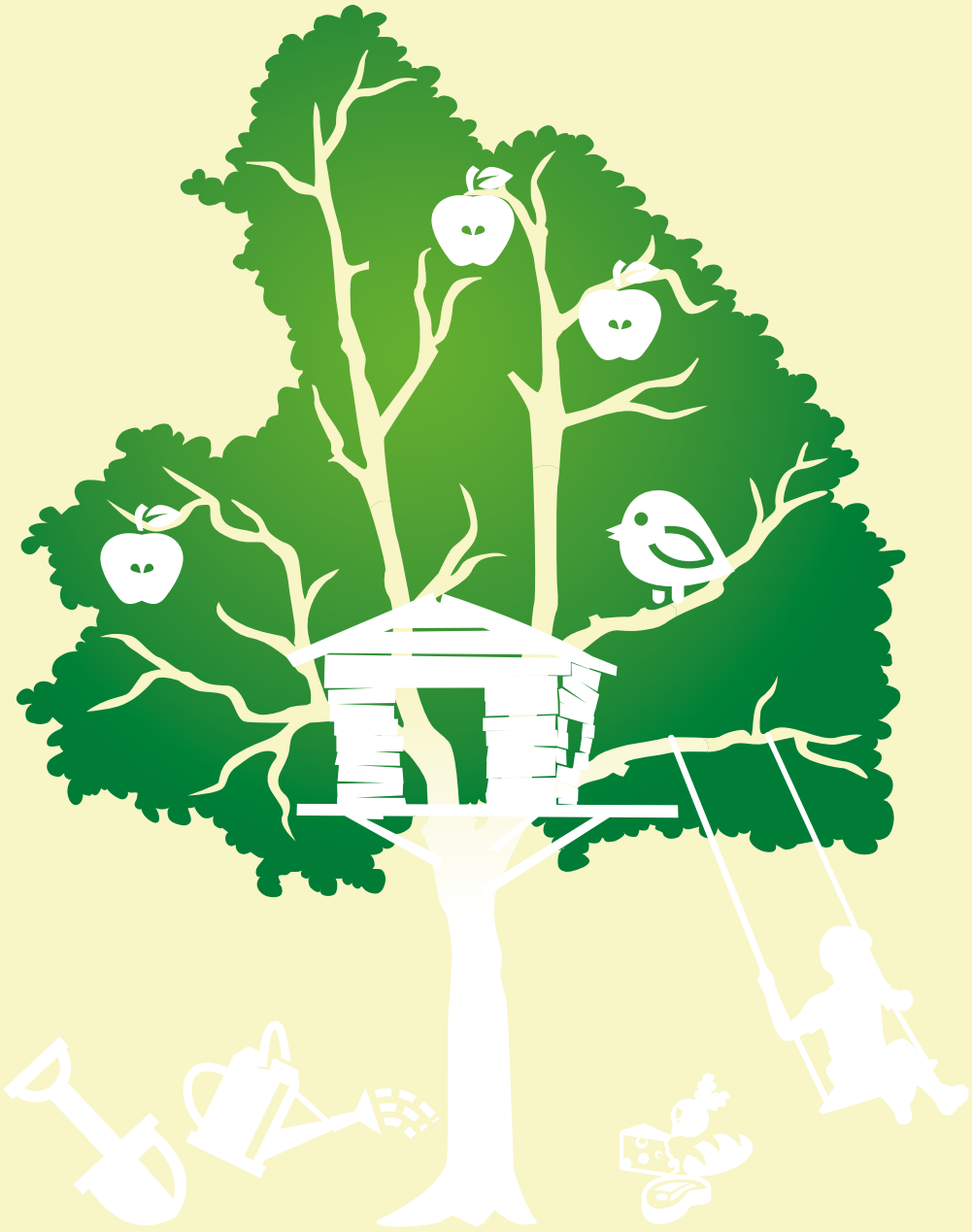

We hebben voor heel Drenthe in beeld gebracht welke type natuur en landschap bij kunnen dragen aan het hele natuurnetwerk (NNN en DNN). Daarbij is onderscheid gemaakt tussen:

- gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen;
- gebieden waar het beheer gericht is op het in stand houden van bestaande patronen van natuur, landschap en cultuurhistorie;
- boerenland natuur, waar agrarisch gebruik leidend is;
- urbane gebieden met overgangen stad-land, die door ecologisch beheer bij kunnen dragen aan kwaliteit van natuur en landschap.

De doelen voor deze typen gebieden staan op **kaart Doelen natuur en landschap 2040**. Met deze kaart verwoorden we de doelen voor de langere termijn. De aangegeven streefbeelden worden aan de hand van beschrijvingen en foto's toegelicht. (Klik op de button links voor een grotere versie van de kaart en de visuele verbeelding van de legenda.)

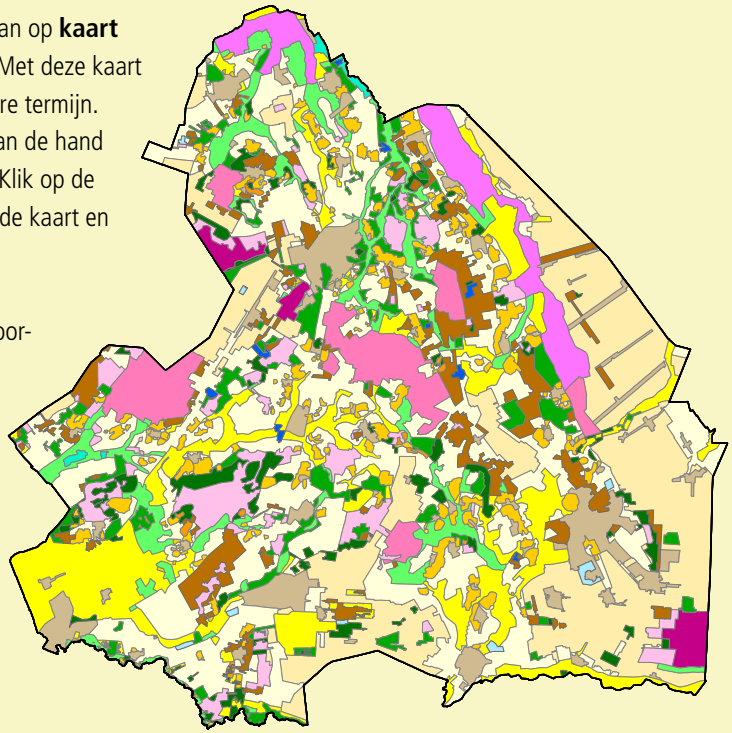

Voor de gebieden waar we zelf verantwoordelijk voor zijn, gebruiken we de kaart als doelenkaart. Voor de gebieden waar anderen verantwoordelijkheid hebben, kan de kaart als inspiratie en leidraad worden gebruikt en om ontwikkelingen te sturen in het licht van de potentiele bijdrage aan natuur en landschap. Daarmee is het een richtinggevende kaart, en niet verplichtend.

Voor de vier typen gebieden is in de hiernavolgende tabel aangegeven welke plek ze in het natuurnetwerk hebben, welke natuur en landschapsdoelen we daar nastreven, hoe we die willen realiseren en hoe we de verantwoordelijkheid daarvoor zien. Ook geven we aan welke instrumenten ingezet kunnen worden.
Zie 'Aan het werk' van deze visie voor nadere uitwerking.

NNN NatuurNetwerk Nederland		**DNN** Drents NatuurNetwerk	
Natuurlijk proces leidend	Bestaande patronen leidend	Agrarisch gebruik leidend	Wonen en werken leidend
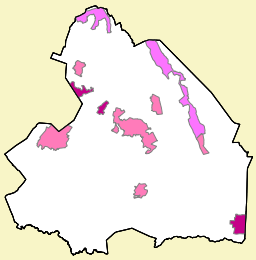	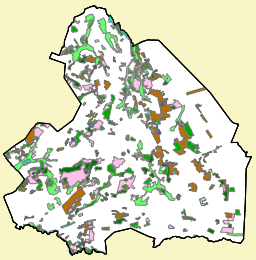	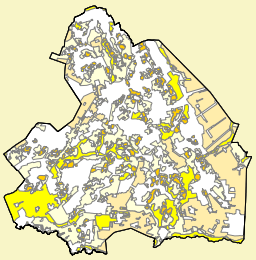	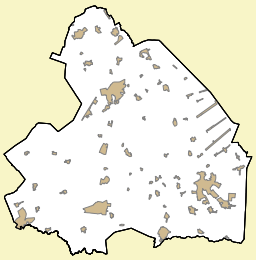
Plaats natuurnetwerk			
• Europees N2000 netwerk • Onderdeel begrensde EHS	• Europees N2000 netwerk • Onderdeel begrensde EHS • Incl. ecol. verbindingen	• Vertakkingen netwerk	• Vertakkingen netwerk
Streven			
• Natuurlijke processen dominant • Landschapsdoelen onder-geschikt	• Realiseren van aangegeven natuur en landschapsdoelen • Cultuurhistorie telt mee • Beleving vergroten	• Netwerk verstevigen, doorlaat-baarheid en dooradering in stand houden en verbeteren • Beleving vergroten	• Netwerk verstevigen, doorlaat-baarheid en dooradering in stand houden en verbeteren • Beleving vergroten
Hoe			
• Functiewijziging natuur* • Inrichten, beheren • Agrarisch natuurbeheer • Milieucondities op orde	• Functiewijziging natuur* • Inrichten, beheren • Agrarisch natuurbeheer • Milieucondities op orde	• Landschapselementen, bermen/taluds: Herstellen, in stand houden, inrichten • Beekdalen, graslanden akker-randen: ecologisch beheren • Agrarisch natuurbeheer*	• Ecologisch(er) beheer van parken, wegbermen, industrie-terreinen vergroenen
Wie			
• Provincie verantwoordelijk voor doelen • TBO's en overige grond-eigenaren verantwoordelijk voor beheer en ontwikkeling	• Provincie verantwoordelijk voor doelen • TBO's en overige grond-eigenaren verantwoordelijk voor beheer en ontwikkeling	• Provincies verantwoordelijk voor doelen • Waterschappen, gemeenten • Boeren en burgers	• Waterschappen*, gemeenten • Burgers
Instrumenten			
• Financiële regelingen • Planologische borging (provincie) • Vergunningverlening door provincie	• Financiële regelingen • Planologische borging (provincie) • Vergunningverlening door provincie	• Planologische borging (gemeente) • Vergunningverlening door gemeente	• Planologische borging (gemeente) • Vergunningverlening door gemeente

* Beperkt

Leefgebieden & soorten

We richten ons zowel in het NNN als in het DNN op het verbeteren van leefgebieden. Als de leefgebieden, zoals hoogveengebieden, bossen en kleinschalige agrarische gebieden, goed zijn, gaat het ook goed met de soorten, mits ze er kunnen komen vanuit de brongebieden. Dit lukt als het natuurnetwerk goed functioneert. In dat geval is er meestal geen aanvullend flora- en faunabeleid nodig. Dat is wel aan de orde als hun leefgebied onder druk staat, zoals bij soorten die ook buiten natuurgebieden leven.
In de besloten kleinschalige landschappen, beekdalen en akkergebieden zijn de afgelopen jaren door **agrarisch natuurbeheer** in dit kader zichtbare resultaten geboekt. In deze gebieden is het mogelijk om zowel internationale als Drentse natuurdoelen te realiseren, bij te dragen aan ecologische verbindingen en cultuurhistorie. We zien ook dat door agrarisch natuurbeheer betrokkenheid vanuit een gebied bij de natuur in het algemeen toeneemt. Agrarisch natuurbeheer is echter niet altijd en overal succesvol. De komende jaren gaan we dan ook scherper sturen op de inzet van onze beschikbare middelen. Dit doen we door beter te kijken naar de aanwezigheid van levensvatbare populaties van doelsoorten, leefgebieden te verbeteren en gebiedsgericht te werken via collectieven van agrarische grondgebruikers/eigenaren. Het instrument agrarisch natuurbeheer gaan we zowel in het NNN als in het DNN inzetten voor open graslanden (weidevogels), open akkers (akkervogels), groen netwerk (vogels van struwelen en bosjes), blauwe netwerk (soorten van sloten en poelen) en landschap.

We leggen het soortenbeleid vast in een **Flora- en faunabeleidsplan**. Hierin staat welke soorten op grond van (inter-)nationale verplichtingen beschermd worden. In aanvulling hierop ontwikkelen we ook beleid voor soorten die bij Drenthe horen en die sterk bijdragen aan de soortenrijkdom van Drenthe. Het gaat vooral om soorten in levensgemeenschappen die typisch Drents[4] zijn en waarmee Drenthe in (inter-)nationaal opzicht een bijdrage kan leveren aan het behoud van biodiversiteit. Ook komen in diverse Drentse landschapselementen zeer bijzondere soorten voor, waarbij sprake is van 'autochtoon' genetisch materiaal. Het voortbestaan van deze Drentse soorten hangt veelal samen met de kwaliteit van hun leefgebieden. Wanneer deze gebieden goed functioneren, kunnen ook de soorten die hierin thuis horen zich handhaven en ontwikkelen.

Ook formuleren we beleid voor nieuwe soorten en voor soorten die schade en overlast veroorzaken voor landbouw, volksgezondheid, veiligheid of de biodiversiteit bedreigen. Het beleid moet het mogelijk maken preventieve maatregelen te kunnen nemen, snel en effectief in te grijpen en zo nodig schade te vergoeden.
Voor soorten die geen overlast geven of niet worden bedreigd formuleren we alleen beleid als dat wettelijk is verplicht of als er een relatie is met andere, te beschermen soorten of gebieden. Dit betekent voor nieuwe soorten dat als een soort in een Drents biotoop thuishoort deze in principe altijd welkom is. Ook exoten benaderen we precies zo als de inheemse soorten. Dus: in principe welkom en alleen provinciaal beleid bij schade of overlast.

4 Bijvoorbeeld wintereik, de wilde appel, de fladderiep en stengelloze sleutelbloem.

Milieuomstandigheden

Goede milieuomstandigheden zijn randvoorwaarden voor robuuste en vitale natuur. De afgelopen decennia zijn er veel maatregelen getroffen om de milieucondities te verbeteren. Het gaat om het tegengaan van versnippering, verdroging, vermesting, verzuring en handhaven van stilte. Op al deze thema's is vooruitgang geboekt, maar ook op het punt van het **verbeteren van milieuomstandigheden** is er nog werk te doen.

Verzuring en vermesting

Verzuring en vermesting van de bodem of het water leiden er toe dat plantensoorten die goed gedijen op voedselrijke bodems soorten van schrale bodems (zoals heidegronden en vennen) verdringen. Levensgemeenschappen worden gevoeliger voor ziekten en klimaatverandering. De uitstoot van stikstof die bijdraagt aan de verzuring en de vermesting is inmiddels sterk gedaald. Ondanks dat is in veel natuurgebieden in Drenthe de stikstofdepositie nog te hoog en zijn herstelmaatregelen nodig. In het kader van de Europese KRW en de PAS wordt hier aan gewerkt.

Verdroging

Er wordt al langere tijd gewerkt aan het watersysteem om het geschikt te maken voor de gevolgen van klimaatverandering. De uitvoering van dit beleid combineren we zoveel mogelijk met de wens om het natuurnetwerk te versterken. Natte landschapselementen zoals beekdalen zijn belangrijke ecologische verbindingen en zijn ook waterhuishoudkundig van belang. In het kader van de provinciale beekdalenvisie, waarin het streven naar robuuste watersystemen is verwoord, werken we dit verder uit.
Een goede en duurzame waterhuishouding is in veel gebieden een essentiële randvoorwaarde voor goede milieucondities. Punt van zorg daarbij is veenoxidatie, waardoor veenlagen in de bodem onder invloed van zuurstof verteren en een behoorlijke hoeveelheden CO_2 vrijkomen. We willen de aanwezige veengronden binnen het NNN in stand houden door een bijbehorende hoge waterstand. Dit kan samen gaan met herstel van natte natuur. Daarbuiten moet voorkomen worden dat met het verdwijnen van het veen, natuurwaarden worden aangetast. Ook moet voorkomen worden dat de natuur wordt aangetast door peilverlagingen als gevolg van het verdwijnen van het veen. De effecten daarvan moeten buiten het natuurgebied worden opgevangen. We maken hiervoor een beleid voor veenoxidatie.

Samen met waterschappen en terreinbeherende organisaties zijn de afgelopen jaren veel herstelmaatregelen voor de waterhuishouding uitgevoerd om de verdroging van natuurgebieden te stoppen. Zo is een groot aantal beekdalen opnieuw ingericht, o.a. bij Roden-Norg, in het Hunzedal, in de Drentsche Aa, het Reestdal en de

Vledder Aa. Er zijn belangrijke maatregelen uitgevoerd in het Fochteloërveen gericht op hoogveenontwikkeling en op herstel van vochtige heide in het Dwingelderveld. De komende jaren richten we ons met name op herstelmaatregelen in en rond de Natura 2000 gebieden.

Versnippering

Infrastructuur in het natuurnetwerk kan werken als barrière voor de uitwisseling van soorten. De afgelopen jaren zijn veel van deze faunaknelpunten succesvol opgelost door het aanleggen van speciale voorzieningen zoals faunapassages en uittreed-plaatsen. De komende jaren zullen resterende knelpunten bij rijks infrastructuur worden weggewerkt via het Meerjarenprogramma Ontsnippering. Knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden zoveel mogelijk in combinatie met geplande wegwerkzaamheden aangepakt, waarbij er voorrang wordt gegeven aan knelpunten in het NNN.

Stilte en duisternis

Regulier geluidbeleid, het ontwikkelen en toepassen van innovatieve geluid reducerende maatregelen en extra aanpak van knelpunten langs weg en spoor, moeten er toe leiden dat de akoestische situatie in het NNN in 2030 op het gewenste niveau is.

Licht kan een verstorende werking hebben voor dieren. Maatregelen om deze verstoring te verminderen, zijn gewenst en op veel plaatsen ook al uitgevoerd.

Grotere eenheden

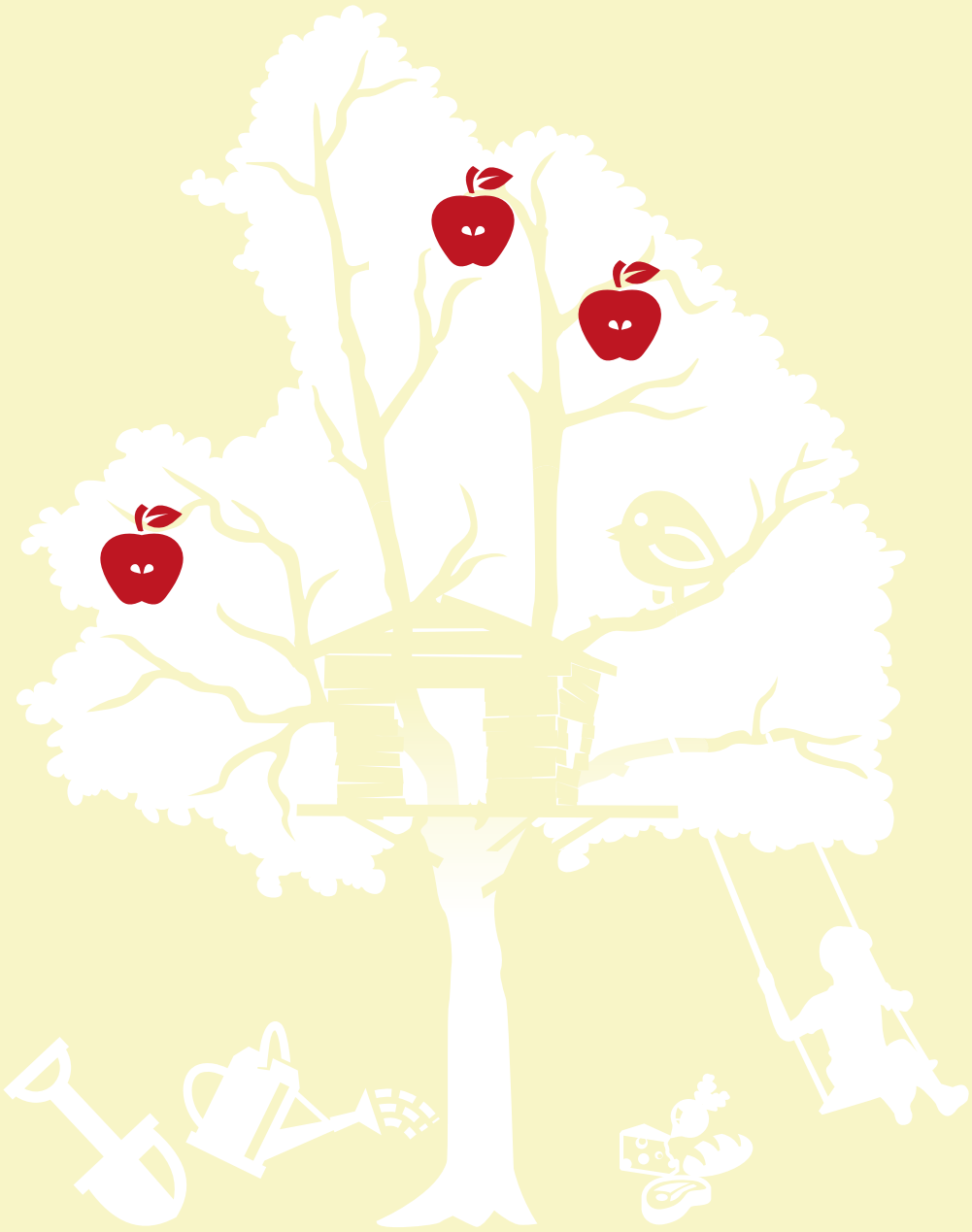

We hebben in Drenthe met het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa een (inter-)nationaal bekend gebied, waar natuur en landschap van hoge kwaliteit zijn en waar ruimte is voor andere economische functies zoals landbouw, toerisme, zorg en wonen. Deze economische functies dragen bij aan de kwaliteit van het gebied en worden daar zoveel mogelijk op afgestemd.

We willen graag nog één of twee van dergelijke parels in Drenthe, omdat blijkt dat dit soort gebieden door hun omvang een goede basis zijn voor de ontwikkeling van een hoge kwaliteit natuur en landschap en tegelijkertijd een grote trekpleister vormen. In deze gebieden kunnen bestaande natuurgebieden beter met elkaar worden verbonden tot een groter samenhangend geheel. Grotere eenheden kunnen recreatief toeristisch sterk worden ontwikkeld en daarmee een stevige economische impuls geven. Dat betekent niet dat dit allemaal natuurgebied moet worden, maar wel dat de verbindingen verbeteren, het landschap veel aandacht krijgt en de milieucondities in het hele gebied beter afgestemd zijn op de natuurwaarden. Dan is het makkelijker om de noodzakelijke milieu-omstandigheden goed te houden en kunnen de natuurgebieden beter tegen een stootje. Er ontstaat ruimte voor grotere diersoorten, die in de ontwikkeling van natuurlijker landschappen een belangrijke rol kunnen hebben.

We richten ons op twee gebieden:

- Zuidwest-Drenthe: In Zuidwest-Drenthe is het toekomstbeeld gericht op natuurgebieden[5] die ecologisch en toeristisch optimaal zijn ingericht. Ze zijn met elkaar verbonden via beekdalen en talrijke landschapselementen in een overwegend agrarisch gebied met landbouw en ruimte voor nieuwe functies. Hierin geworteld liggen de steden en dorpen van Zuidwest-Drenthe, die in evenwicht zijn met natuur en landschap. Dit levert een inspirerende en dynamische omgeving waar cultuurhistorie, natuur en landschap hun verhaal vertellen. Hier kun je wonen, werken en recreëren in een bijzonder aantrekkelijk landschap.
- Hart van Drenthe: de brongebieden van de beekdalen Drentsche Aa, Hunze en Elperstroom, waar het blauwe goud van Drenthe ontstaat. Het Hart van Drenthe ontwikkelt zich in de komende decennia naar een natuurlijk boslandschap van de 21 eeuw. Het wordt een gebied waar de natuur zichzelf mag zijn. Water wordt in het gebied vastgehouden om langzaam zijn eigen weg te zoeken naar de beken. Soorten komen en gaan, de kringloop van het leven krijgt weer gestalte. Een gebied waar de mens wildernis kan beleven.

We zien dit als een lange termijn visie en gaan deze de komende jaren samen met de partners in de gebieden uitwerken en de mogelijkheden in kaart brengen.

5 De Natura-2000-gebieden Dwingelderveld, Holtingerveld en Drenst-Friese Wold.

Beleven & benutten

De natuur in Drenthe draagt bij, zodat
- **andere sectoren profiteren van de natuur;**
- **de natuur profiteert van andere sectoren.**

Het landschap en de natuur worden door velen ervaren als een aangename leefomgeving en een goed vestigingsklimaat. Daarvan profiteren onder andere de recreatief-toeristische sector, de landbouw en het waterbeheer, waar waterdoelen en ecologische doelen elkaar vaak versterken. We willen deze bestaande synergie versterken en ook andere sectoren verleiden om meer gebruik te maken van de kracht van het Drentse natuurnetwerk.
Andersom kan de natuur ook van andere sectoren profiteren. Bijdragen van de private sector aan het natuurnetwerk via projecten en in specifieke gebieden zijn zeer welkom. We zoeken naar combinaties met andere functies, waardoor derden mee kunnen helpen om het natuurnetwerk beter te laten functioneren: maatschappelijk draagvlak, lokale betrokkenheid en natuurrendement.

Kortom, we willen toe naar natuur-inclusieve groei door duurzame landbouw te bevorderen en ruimte te bieden aan een duurzame recreatief-toeristische sector[6]. De aanpak Natuurlijke Recreatie is een goed voorbeeld van een methode om inspirerende functiecombinaties te ontwikkelen. We nodigen daarnaast ook andere sectoren uit om met plannen te komen die goed zijn voor de economie van Drenthe en goed zijn voor de natuur. Drenthe kan zich hiermee in brede zin profileren.

Naarmate het natuurnetwerk meer robuust en vitaal is, zijn er meer mogelijkheden voor combinaties met andere functies. Daarbij maken we vooraf geen onderscheid in gebieden waar wel iets kan en waar niets kan. Dit vraagt namelijk per gebied een afweging, waarbij de aard en schaal van een gebied, de aanwezige natuurwaarden, de ruimte in de (inter-)nationale regelgeving en het soort initiatief het verschil maken. We hebben daarom een **werkwijze** opgesteld, waarmee we gewenste combinaties van functies willen stimuleren en samen met gemeenten en gebiedspartners nader vorm gaan geven.

6 Een voorbeeld waar natuur en economische activiteit samengaan, is de Toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld. Het Holtingerveld is een groot Natura 2000-gebied met bossen, heiden en vennen, met de stuwwal Havelterberg als aardkundig monument. De poort is gelegen aan de rand van het gebied en van hieruit starten diverse recreatieve routes. Er zijn bij de poort diverse voorzieningen, zoals de schaapskooi van de Holtinger kudde, een vlindertuin met beperkte horeca, infopanelen. Er zijn plannen voor meer horeca. Diverse velden in de poort worden gebruikt worden voor evenementen.

Beleving

Actief zijn in de natuur ondersteunt een goede gezondheid en welbevinden. Door een toename van natuurbeleving groeit de actieve betrokkenheid bij natuur en landschap. Uit onderzoek blijkt dat de natuur en het gevarieerde landschap in Drenthe door veel mensen hoog worden gewaardeerd en goed worden bezocht. Slechts een beperkte groep komt voor de hoogwaardige natuurgebieden van Drenthe, terwijl het overgrote deel vooral de afwisseling en de rust hogelijk waardeert. Dit is een gegeven dat bij het in stand houden en verbeteren van de beleefbaarheid van de Drentse natuur een rol moet spelen.

De mogelijkheden om van de Drentse natuur te genieten zijn groot. Dit moet in elk geval zo blijven en waar nodig verbeteren. Samen met gemeenten, Recreatieschap Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe en terreinbeherende organisaties en eigenaren willen we kijken hoe we het bestaande Drentse fiets- en wandelnetwerk in stand kunnen houden in de natuurterreinen en waar mogelijk de toegankelijkheid van het landschap kunnen verbeteren, met respect voor de aanwezige natuurwaarden. De markt en de (buiten)sportwereld moeten hier nadrukkelijk bij worden betrokken. Daarbij is het van belang goed in te spelen op de wensen van verschillende doelgroepen. Het zijn vooral ondernemers, lokale groepen en andere overheden, die een actieve bijdrage aan de beleefbaarheid van de Drentse natuur kunnen leveren. Wij willen deze groepen daarin zoveel mogelijk ondersteunen.

We vinden het belangrijk dat de mogelijkheden om natuur en landschap actief te beleven bevorderd worden en willen ruimte bieden aan buitensporten (golf, mountainbiken, ruitersport), waarmee beleving en beweging met elkaar worden verbonden[7]. We verwachten dat er in combinatie met dit soort activiteiten mogelijkheden ontstaan om ook de kwaliteit van het natuurnetwerk te versterken.

De toegankelijkheid kan worden verbeterd door toeristische overstappunten aan de rand van natuurgebieden of in nabije dorpen te benutten voor recreatieve routes, parkeren, horeca e.d. De intensieve recreatie concentreert zich op dit soort plaatsen, de extensieve recreatie laat zich prima combineren met natuurgebieden.

We zien in diverse gebieden de ontwikkeling van modern gastheerschap. Veel ondernemers zijn enthousiast om de eigen leefomgeving op een positieve manier onder de aandacht te brengen en zo bij te dragen aan draagvlak voor de instandhouding er van. Dit willen we stimuleren. We zien ruimte voor culturele festiviteiten in een natuurlijke omgeving en willen in samenspraak met de terreinbeherende organisaties en bewoners de mogelijkheden daarvoor nader bekijken.

7 Zie ook het rapport Welkom in Drenthe 2014

Drenthe heeft een rijk aanbod aan dagrecreatie en verblijfsrecreatie. Er is echter vraag naar meer kwaliteit, comfort en beleving. We werken graag mee aan plannen die hierin voorzien, omdat we denken dat dit zowel voor de natuur als voor de recreatief-toeristische ontwikkeling van belang is.

Niet alles kan, maar er kan wel veel. Via de **werkwijze** willen wij komen tot plannen waarbij de ontwikkeling van recreatie en toerisme voor zowel het bedrijf als de natuur goed uitpakken.

Natuurbeleving kent ook een actieve kant: betrokkenheid bij de instandhouding en het beheer. We vinden het belangrijk dat inwoners van Drenthe daarin actief participeren. Diverse organisaties[8] werken veel met en voor vrijwilligers om kleine landschapselementen te beheren, educatie te verzorgen en om gegevens te verzamelen. Onder het motto 'jong geleerd, oud gedaan' begint draagvlak voor natuur- en landschapsbehoud op de lange termijn bij bewustwording en educatie. We ondersteunen de organisaties die aan deze doelen bijdragen.
Veel mensen doen dit soort vrijwilligerswerk om de combinatie van natuurbeleving, gezondheid en sociale motieven. Dit draagt bij aan de betrokkenheid van bewoners bij de kwaliteit van de eigen omgeving en natuurbeheer in het algemeen. Omdat dit vraagt om kennis en organiserend vermogen bij burgers en ook bedrijven, gaat dit niet altijd vanzelf. Het is dus nodig burgers en bedrijven zo te faciliteren dat zij verantwoordelijkheid kunnen nemen voor het beheer en onderhoud van de eigen leefomgeving. We ondersteunen organisaties die hieraan invulling kunnen geven.

8 Zoals Landschapsbeheer Drenthe, IVN en landschapsploegen en diverse lokale groepen.

Landbouw

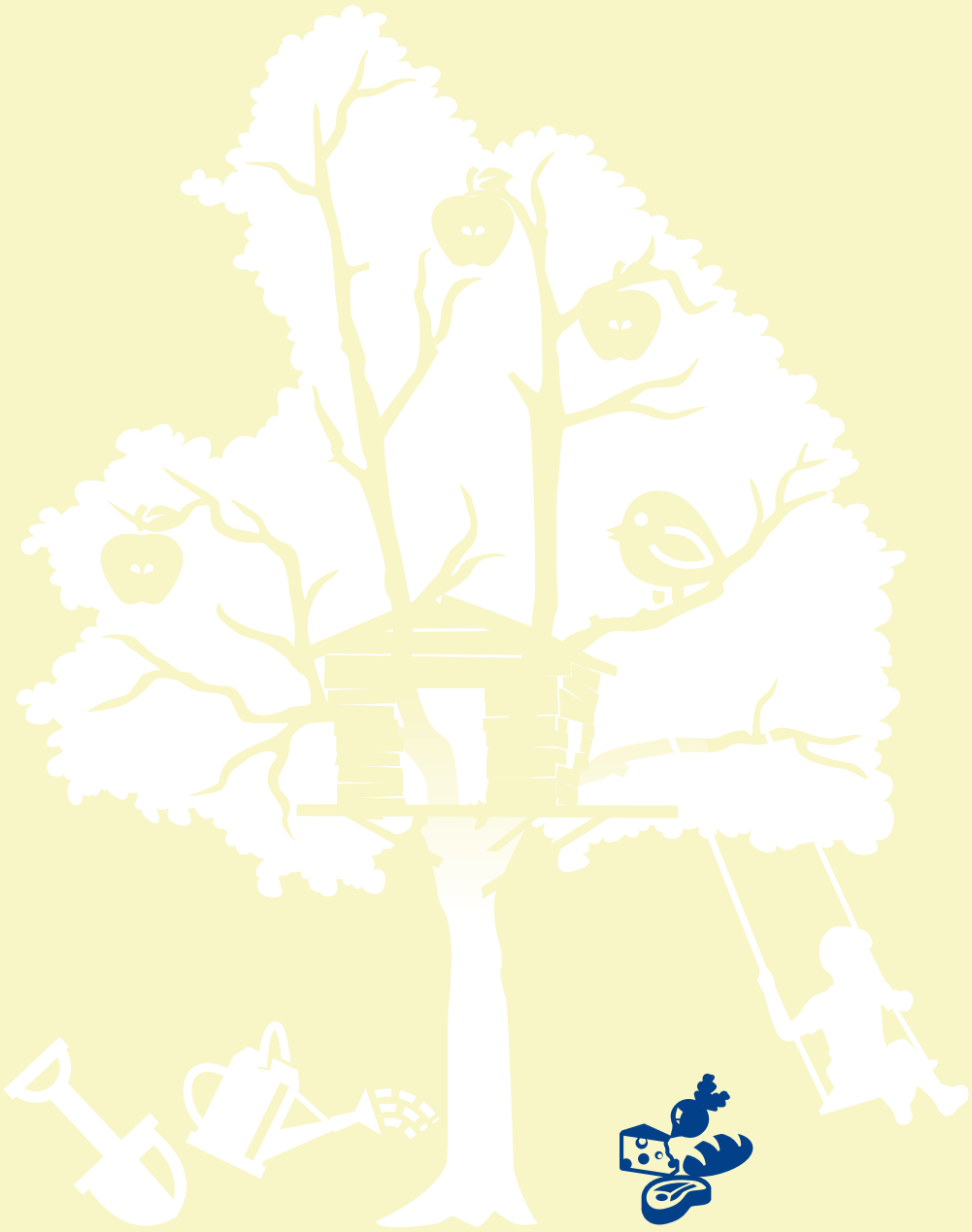

Landbouw en natuur vormen van oudsher een functionele combinatie in Drenthe, die bepalend is geweest voor het kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en esdorpenlandschap. Ruim twee derde van het grondgebruik in Drenthe is agrarisch. De landbouw produceert op de eerste plaats voedsel, en daarnaast natuur, landschap en recreatieve producten.

Het huidige intensieve landbouwkundig gebruik staat op gespannen voet met het streven naar verbetering van de biodiversiteit. Dit verschilt in Drenthe per gebied. In onze robuuste landbouwgebieden is er over het algemeen een minder grote bijdrage aan het natuurnetwerk te verwachten. In de meer kleinschalige gebieden is de bijdrage groter en levert de inspanning om daar biodiversiteit in stand te houden waarschijnlijk meer resultaat op. Daarnaast zien we vooral in randzones bij natuurgebieden mogelijkheden voor combinaties van natuurbeheer en agrarisch gebruik via groenblauwe diensten of ecosysteemdiensten.

Op de langere termijn willen we toe naar een situatie waarbij het voor de landbouw meerwaarde heeft om bij te dragen aan ruimte voor natuur, beheer van natuur en aan toeristisch recreatieve producten. Zowel natuur als landbouw zijn op de lange termijn afhankelijk van goede milieuomstandigheden. We sluiten aan op de uitgangspunten van het Europese landbouwbeleid voor de verduurzaming en vergroening van de sector, waarmee ook versteviging van biodiversiteit wordt beoogd. Naast een duurzame landbouw op gebiedsniveau begint verduurzaming natuurlijk op het bedrijf. In de provinciale wegwijzer voor de landbouw[9] staan de activiteiten die we als provincie willen uitvoeren in het kader van een duurzame en concurrerende landbouw. Hier worden vooral maatregelen aangegeven die betrekking hebben op het individuele bedrijf.

9 Wegwijzer voor de Drentse landbouw, provincie Drenthe, 2013.

Andere sectoren

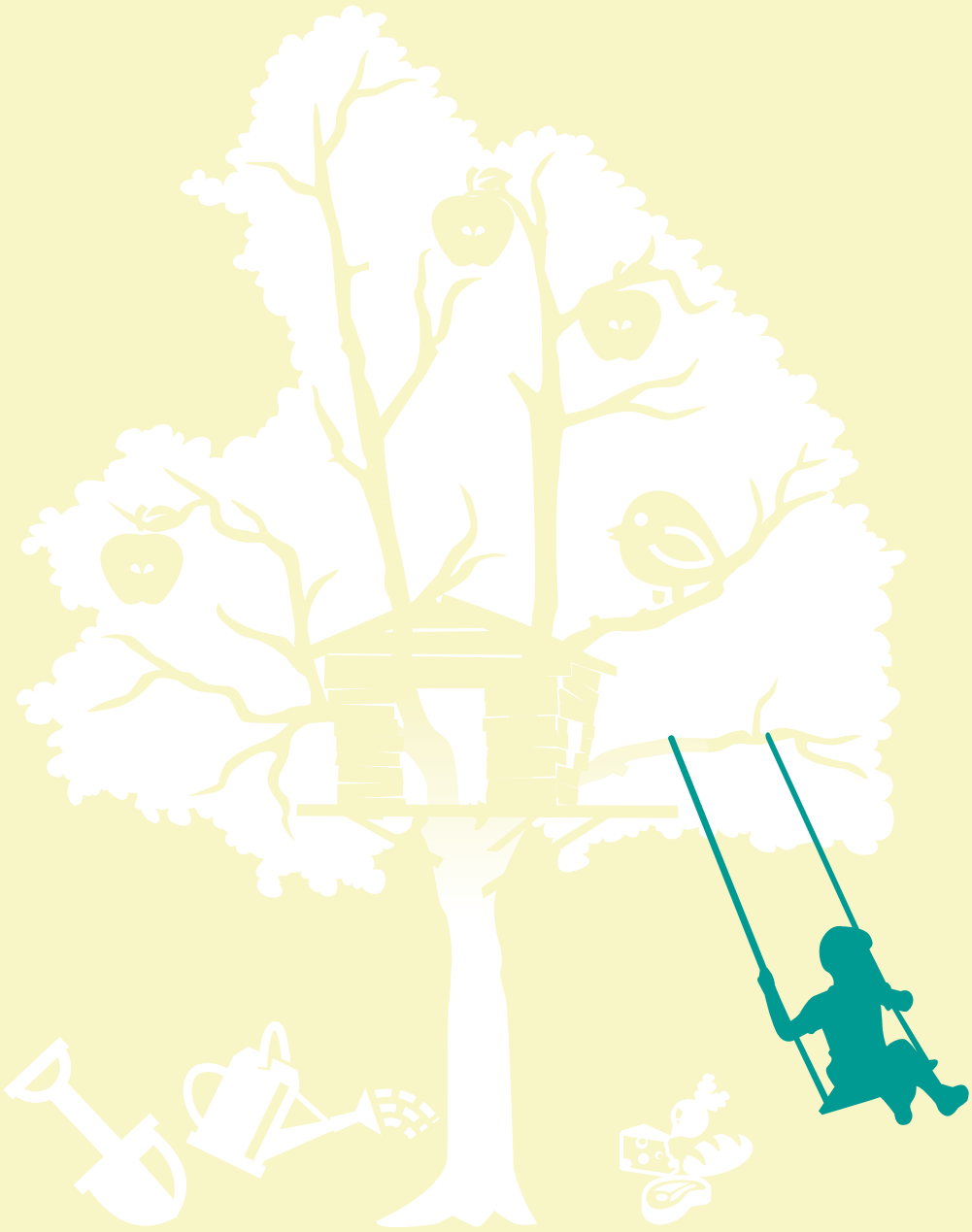

Diverse maatschappelijke trends kunnen inspireren tot een prachtige combinaties van natuur en economie, die voor beide sectoren winst op kunnen leveren. Dit soort combinaties zien we al ontstaan en willen we graag bevorderen.

Zo kan natuur in de transformatie naar een biobased economy bijdragen als producent van biomassa voor energieproductie en als leverancier van grondstoffen voor chemie en farmacie.
Klimaatverandering leidt tot de aanwijzing van waterbergingsgebieden en buffergebieden. Dit gaat vaak samen met natte natuur. Ook CO_2 vastlegging (bosuitbreiding of vernatting) laat zich goed combineren met natuur.

Natuur en landschap vormen een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor wonen en werken. Er is een mooie combinatie te maken met gezondheid en welzijn, wonen, dienstverlening, kleinschalige ambachten, vrijetijdsbesteding, cultuur, duurzame energie en schone technologie (ICT en sensoren). In het landelijk gebied rondom de stedelijke gebieden zien we een groeiende groep rustzoekers vrijkomende boerderijen voor werk en wonen in gebruik nemen.

Houtproductie is vanouds een belangrijk verdienmodel van de Drentse bossen. Bossen produceren biomassa. Bedrijven op het gebied van bosexploitatie en houtverwerking bieden werkgelegenheid. De nieuwe landgoederen en de aanleg van nieuwe bossen door particulieren (laatste 20 jaar 2.500 ha) leveren een belangrijke bijdrage aan de natuur, landschap en economische ontwikkeling van Drenthe. Een ander goed voorbeeld van samengaan van bedrijvigheid en landelijk gebied/natuur is het LOFAR-gebied.
Dit soort ontwikkelingen passen bij natuur-inclusieve groei en we nodigen partijen uit om hierop in te springen.

Aan het werk

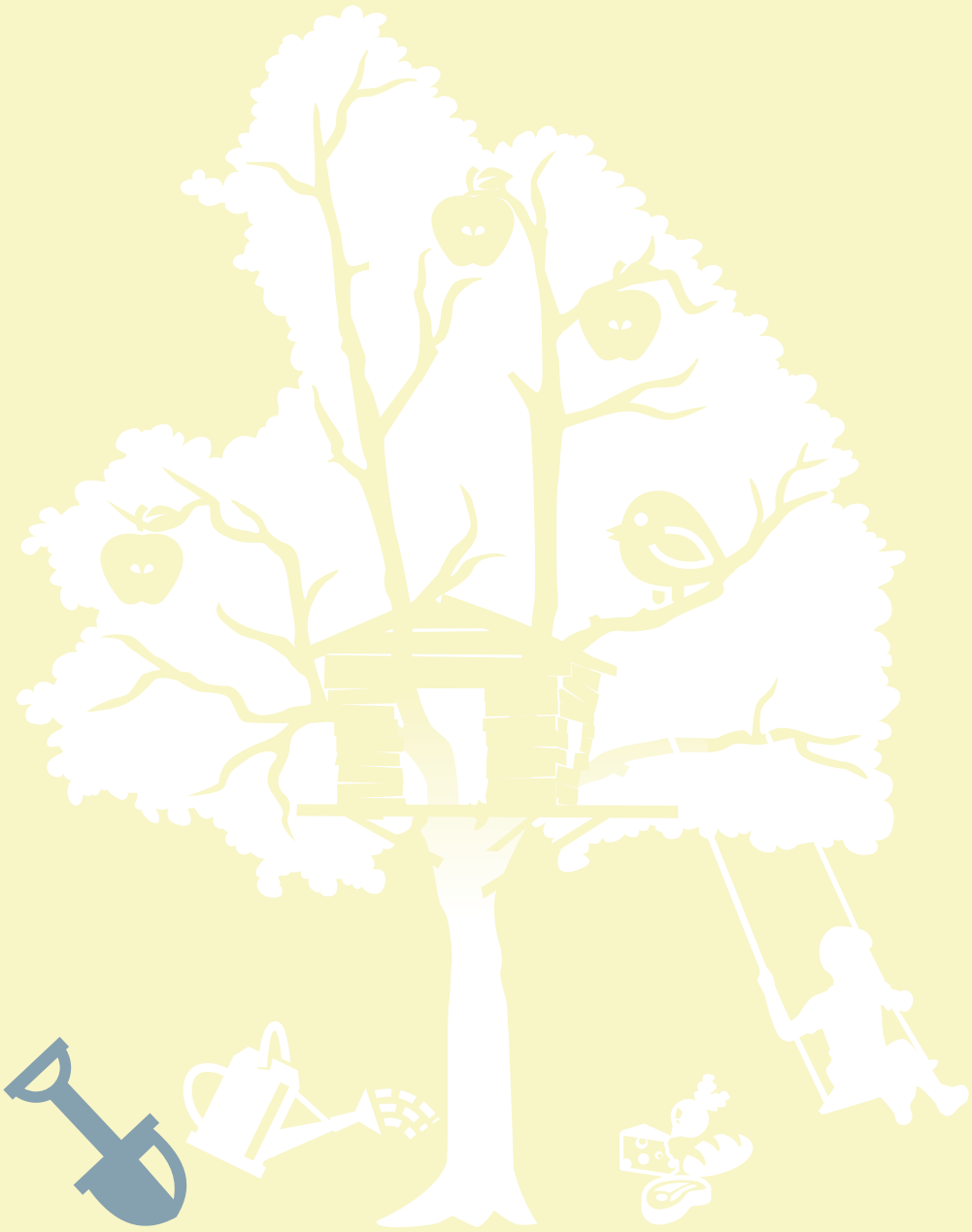

Voor het in stand houden en verbeteren van het provinciale natuurnetwerk zijn veel partijen nodig. Samenwerken binnen een netwerk van partijen is daarmee het kernbegrip voor de uitvoering. Dit gaat op basis van gelijkwaardigheid met respect voor ieders verantwoordelijkheid en mogelijkheden. Dit zullen steeds wisselende verbanden zijn, afhankelijk van het gebied en de opgave. Onze inbreng zit in kennis, geld, capaciteit en instrumentarium. We vragen anderen om waar mogelijk hetzelfde te doen. Wat we zelf doen en wat we aan anderen vragen hebben we hieronder samengevat.

Provincie

- De natuurvisie wordt onderdeel van het provinciale omgevingsbeleid.
- Voor de komende periode van vier jaar is jaarlijks voor de realisatie van het NNN 15,6 miljoen beschikbaar. Voor het uitvoeren van de PAS regeling is € 7,5 miljoen beschikbaar. Voor het beheer is jaarlijks circa € 17,5 miljoen beschikbaar.
- Deze financiering is onderdeel van het Natuurpact. De provincies maken gezamenlijk jaarlijks een voorgangsrapportage, waarin over de ontwikkeling van de afspraken uit het Natuurpact wordt gerapporteerd. In onze Realisatiestrategie Platteland staat concreet hoe de beschikbare middelen worden ingezet.
- Voor de lange termijn ambitie om te streven naar grotere eenheden gebieden, moeten we zoeken naar extra middelen. Dit geldt ook voor de ambitie om meer aandacht te besteden aan het landschap en de landschapselementen.
- Het aanboren van extra middelen kan door het zoveel mogelijk benutten van externe financiering, het maken van slimme combinaties en het kiezen voor vernieuwende werkwijzen. Het gaat daarbij in elk geval om de vergroeningsmiddelen van het GLB en andere Europese Fondsen. We werken dit uit in de Realisatiestrategie Platteland.
- We hebben veel instrumenten tot onze beschikking om uitvoering te geven aan deze natuurvisie. Die willen we zo goed en zo efficiënt mogelijk inzetten. We gaan de strijd aan met de in de afgelopen jaren gegroeide bureaucratie en juridificering van het natuurbeleid. Dit kan door meer aan de verantwoordelijkheid van de partners over te laten, langjarige afspraken te maken op doelen in plaats van op maatregelen niveau en door verschillende financieringsstromen te ontschotten en te integreren.
- Er is veel kennis over de natuur en de biodiversiteit van Drenthe. De provincie heeft een grote taak in het beheren en ontwikkelen van deze kennis en het ter beschikking stellen daarvan aan alle partijen die zich inzetten voor de natuur in Drenthe. De in ontwikkeling zijnde digitale provinciale handreiking kernkwaliteiten gaat gebruikt worden om deze provinciale kennis breed ter beschikking te stellen.
- Het is belangrijk om de stand van zaken van de natuur als resultaat van het natuurbeleid te monitoren en te evalueren, om tijdig te kunnen bijsturen. Het gaat in ieder geval om de instandhouding van doelsoorten en

effecten van inrichting en beheersmaatregelen. Dit zijn wettelijke monitoringsverplichtingen. De provincie is verantwoordelijk voor de coördinatie van het **informatiesysteem (monitoring)**. Daarnaast is er een eigen provinciaal systeem van monitoring van het buitengebied (milieukarteringen).

- Er komt een kennisnetwerk[10] voor medewerkers van gemeenten en waterschappen gericht op uitwisseling van ecologische informatie, praktijk kennis en kennis over inspirerende voorbeelden.
- Om de maatschappelijke betrokkenheid van burgers en bedrijfsleven bij natuur en landschap te versterken, ondersteunen we met kennis en capaciteit organisaties die direct in contact staan met burgers en bedrijven. We denken daarbij aan organisaties zoals Landschapsbeheer Drenthe, agrarische natuurverenigingen, het IVN en de Natuur en Milieu Federatie Drenthe. We zoeken daarin ook naar nieuwe samenwerkingsverbanden. We stellen waar mogelijk een financiële stimuleringsbijdrage beschikbaar.
- Er ligt een opgave om deze natuurvisie en het belang van de instandhouding van de biodiversiteit breed uit te dragen. Van belang is dat de internationale en provinciale doelen gekoppeld worden aan Drentse waarden en gebieden.
- De uitwerking van de ambities van de natuurvisie vindt plaats via het Flora- en Faunabeleidsplan, Natuurbeheerplan, Realisatiestrategie Platteland[11], Nota Landschap, Grondnota, Nota Cultuurhistorie, economische programma KEI, Beleidsnota wAardevol Drenthe.
- We maken een actieplan voor uitvoering van deze natuurvisie.

Natuurorganisaties en particuliere natuurbeheerders

- Voor het beheer van de natuurgebieden zijn de terreinbeherende organisaties en particuliere grondbezitters verantwoordelijk. We zetten onze middelen in om deze organisaties zo goed mogelijk te ondersteunen bij hun werk. We doen daarbij meer dan in het verleden een beroep op inbreng van geld en grond door derden. Dit wordt uitgewerkt in de Realisatiestrategie Platteland.
- We vragen de groene organisaties om de onderlinge samenwerking en samenwerking met andere partijen verder te versterken.
- Inzet van vrijwilligers bij natuurbeheer juichen we van harte toe. Waar we gevraagd worden om een bijdrage in het werven en opleiden van deze vrijwilligers, zullen we aandringen op samenwerking tussen de verschillende organisaties.

10 In navolging van aardkundig netwerk in Drenthe en voormalige EHS-platform.
11 In ontwikkeling.

- Samen met gemeenten, IVN, Landschapsbeheer Drenthe en terreinbeherende organisaties zoeken we nieuwe projecten en financiering voor vrijwilligersprojecten, burgerparticipatie en beheer van kleine natuurterreinen en landschap.

Gemeenten en waterschappen

- We vragen gemeenten om bij het opstellen van landschapsplannen, bestemmingsplannen en structuurvisies gebruik te maken van deze natuurvisie.
- We vragen gemeenten en waterschappen om samen te zoeken naar mogelijkheden voor de instandhouding van landschapselementen en natuurterreintjes, die bijdragen aan de biodiversiteit.
- Gemeenten hebben een belangrijke rol in het sociaal-maatschappelijke domein. Het zou mooi zijn als er combinaties te maken zijn tussen het bevorderen van maatschappelijke participatie (o.a. WMO) en betrokkenheid bij de groene leefomgeving.
- Waterschappen werken aan het realiseren van de Europese doelen op het gebied van waterkwaliteit en waterkwantiteit. We vragen hen deze doelen zoveel mogelijk te combineren met het natuurnetwerk.

Burgers

- Burgerbetrokkenheid begint wanneer bewoners iets willen van en met hun leefomgeving. Gemeenten faciliteren daarin met wijk- en dorpsgericht werken. Organisaties zoals Landschapsbeheer Drenthe, IVN en de Brede Overleggroep Kleine Dorpen werken samen met hen en met groene opleidingen om bewonersgroepen op te zetten, te faciliteren en te professionaliseren.
- In de komende jaren wordt een aantal pilots uitgevoerd om methoden te ontwikkelen voor duurzaam beheer van de groene leefomgeving door betrokken bewoners. Wij ondersteunen deze pilots financieel en zetten het budget Vitaal platteland in voor de ondersteuning van bewonersbetrokkenheid.

Maatschappelijke partners en bedrijven

- Collectieven van agrariërs, grondeigenaren, overheden, ondernemers en kennisinstellingen vragen we om actief en gebiedsgericht mee te werken aan het realiseren van gebiedsdoelstellingen, zoals verwoord in deze natuurvisie.
- We nodigen partijen uit om te komen met plannen die invulling geven aan natuur-inclusieve groei.

Biodiversiteit

- Bekijk de grotere versie van deze afbeelding.

Biodiversiteit is de verscheidenheid in genen, soorten en leefgemeenschappen. Het is een indicatie voor de gezondheid van een ecosysteem. Hoe groter de diversiteit binnen een systeem, des te veerkrachtiger het is en bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering en intensief grondgebruik. Achteruitgang in biodiversiteit leidt er toe dat ecosystemen minder goed kunnen reageren op veranderingen. Op de lange termijn is dat een bedreiging voor het voortbestaan van die ecosystemen en voor de soort mens. Wereldwijd gaat de verscheidenheid van de in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt. Ook Nederland heeft zich geconformeerd aan die afspraken. De provincies zetten deze afspraken om in maatregelen.

Samenhangend natuurnetwerk

Een samenhangend natuurnetwerk kenmerkt zich door:

- Complete ecosystemen: (natuur)gebieden die groot genoeg zijn voor natuurlijke processen (bijvoorbeeld waterhuishouding), waar de milieuomstandigheden goed zijn voor de natuurtypen en die toegankelijk zijn voor soorten door middel van met elkaar verbonden leefgebieden.
- Een bloedsomloop van grote en kleine natuurgebieden en landschapselementen met groene tentakels tot in de haarvaten van het landschap. In beleidsmatige termen: natuurgebieden binnen de EHS en natuur buiten de EHS. Dit laatste betreft de groen(blauw)e dooradering in agrarische en stedelijke gebieden, waar bepaalde soorten van afhankelijk zijn. Een robuust natuurnetwerk dringt dus door tot in alle hoeken en gaten van Drenthe. Dit heeft ook een nadrukkelijk cultuurhistorische component.
- Verblijf van diverse soorten. De provincie heeft de verantwoordelijkheid voor een rijke biodiversiteit waar zowel internationale, nationale als Drentse doelsoorten deel van uitmaken. Dit houdt in dat deze soorten zowel binnen als buiten de bestaande EHS goede leefomstandigheden moeten kunnen vinden. Dit kan door het aanbieden van leefgebieden en verbindingen, zodat de soort op eigen kracht kan komen of na herintroductie in Drenthe blijft leven.

  De drie elementen van een robuust natuurnetwerk vertalen zich op soort niveau zowel op macroniveau als op microniveau. Voorbeelden zijn het wilde zwijn en het edelhert. Daar gelaten dat het edelhert herintroductie behoeft, gaat het om het koppelen van grote rustgebieden met foerageergebieden, zodat er een totaal functionerend leefgebied komt. Op microniveau zijn er ook verbanden tussen soorten en kleine gebieden, landschapselementen, bepaalde landschappen. Voorbeelden zijn de populatie knoflookpadden in Oost-Drenthe; de roggelelie op de essen. Daarnaast zijn er soorten van (half-)agrarische gebieden, zoals de akkervogels. Deze soorten leven dus in gebieden waar landbouw en natuur nauw verweven zijn.

Stand van zaken biodiversiteit

De afgelopen jaren zijn veel maatregelen genomen om de biodiversiteit in stand te houden en ook te herstellen. Dit is terug te zien in het herstel of stabilisatie van veel planten en diersoorten. De laatste decennia hebben zich als gevolg van verbeterde leefgebieden voor bepaalde soorten in Drenthe zich nieuwe soorten gevestigd. Voorbeelden hiervan zijn de kraanvogel, de wilde zwaan, de grauwe kiekendief, parnassia, bever en visotter. Helaas is er ook voor veel soorten nog sprake van achteruitgang.

Natte heide en graslanden

Door inrichting en beheer van natuurgebieden en verbindingszones is het leefgebied van veel planten en dieren van de natte heide en graslanden weer hersteld of is het proces van herstel in volle gang. Voorbeelden daarvan zijn het Dwingelderveld, het beekdal van de Vledder Aa, de kwelmoerassen van de Hunze in het LOFAR-gebied en het brongebied van de Drentsche Aa in de Oelmers-Halkenbroek. Ook in het beekdal van het Oude Diep is een sterke ontwikkeling van soortenrijke kwelmilieus en schrale vegetaties te zien. Veel oorspronkelijk in Drenthe thuishorende planten en dieren hebben zich weer gevestigd in natuurontwikkelingsgebieden die al wat langer geleden zijn hersteld. Voorbeelden zijn de terugkeer van Draadgentiaan in het Eexterveld, Parnassia in diverse beekdalen en orchideeën in de Eekmaten.

In de Onlanden in Noord-Drenthe is door de functiecombinatie van natuur en waterberging een groot moerasgebied met open water ontstaan met ruimte voor tal van bijzondere vogelsoorten zoals de Zeearend, Baardmannetje, Porseleinhoen en Kleinste waterhoen. De ontwikkeling van bijzondere vegetaties laat nog op zich wachten. De bestaande blauwgraslanden en kalkmoerassen hebben het vanwege de toevoer van voedselrijk water in dit gebied moeilijk.

Kwelvegetaties buiten natuurgebieden hebben het moeilijk. Lokaal is echter ook winst geboekt, zoals in sommige beekdalen en in de stedelijke omgeving van Hoogeveen. Daar zijn prachtige kwelvegetaties met Bosbies, Parnassia en orchideeën tot ontwikkeling gekomen.

In de Hunze is de herintroductie van de Bever succesvol verlopen. De Otter is weer terug in Drenthe.

De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan de bescherming van bijzondere soorten, zoals Valkruid, Knoflookpad, Zandhagedis, Zwarte rapunzel en Stengelloze sleutelbloem.

Weide en akkervogels

Achteruitgang van weidevogels is een landelijk trend die ook in het Drentse agrarisch gebied te zien is. In sommige beheergebieden stabiliseert of verbetert de weidevogelstand door agrarisch natuurbeheer. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Galgaten bij Dalen, waar de nauwe samenwerking tussen boeren en de inrichting van dit grootschalig weidegebied voor een duidelijke opleving van kritische weidevogels heeft gezorgd.

In Drenthe is er een toename van soorten als Veldleeuwerik en Gele kwikstaart. Door het ouder worden van de bossen en een meer kleinschalig beheer gaat het goed met sommige broedvogels van bossen en van open ruimtes in bos. Voorbeelden zijn Boomklever, Appelvink en Nachtzwaluw. Ook vogels van kleinschalige landschappen met struweel doen het in sommige gevallen goed. Zo is Drenthe een bolwerk voor soorten als Geelgors, Grauwe klauwier, Paapje en Roodborsttapuit.

Soorten die gedijen in het agrarisch gebied

Voor veel soorten van de agrarische cultuurlandschappen is agrarisch beheer een essentiële voorwaarde voor een gezonde populatie. In kleinschalige landschappen gaat het bijvoorbeeld om soorten als Geelgors, Vleermuizen, Das en vele vlindersoorten. In de open akkerbouwgebieden gaat het om soorten als Gele kwikstaart en Veldleeuwerik. In deze gebieden is de soortenrijkdom op zich niet zo groot, maar soorten komen wel in indrukwekkende aantallen voor. De akkers fungeren tevens als voedselgebied voor wintergasten als rietgans, Kleine en Wilde zwaan. Positief zijn ook de eerste broedgevallen van de Grauwe kiekendief in de oostelijke akkerbouwgebieden. Drentse akkerranden worden veelvuldig bezocht door Groningse grauwe kiekendieven.

Voedselarme gebieden

Sommige plantengemeenschappen van droge heides en heischrale graslanden gaan nog steeds achteruit, o.a. door stikstofdepositie en verdroging. Dit geldt zowel voor natuurgebieden als daarbuiten. Lokaal zijn echter positieve stappen gezet, zoals in het Dwingelderveld en op de Havelterberg. Hier zijn met name heischrale graslanden stabiel tot sterk verbeterd.

Droge, schrale vegetaties in agrarisch gebied en in bermen, zo kenmerkend voor Drenthe, vertonen een sterke achteruitgang waarin karakteristieke soorten plaatsmaken voor meer algemene soorten.

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw gaan de broedvogels van heide- en hoogveengebieden achteruit. De Wulp is daarvan een goed voorbeeld. Daarentegen zijn er ook soorten die toenemen, zoals de Blauwborst. Ook is een verschuiving zichtbaar van broedvogels van agrarisch gebied naar grote natuurgebieden, een beeld dat vooral Veldleeuwerik en Graspieper laten zien.

Samengevat

Als het gaat om waterrijke moerasgebieden, kwelgebieden, bossen, traditionele en nieuwe natuurgebieden zijn er de afgelopen jaren veel successen te melden. De biodiversiteit in kleinschalige agrarisch landschappen, sommige heide- en hoogveengebieden en schrale vegetaties, staat echter nog steeds onder druk.

Natuurnetwerk Nederland

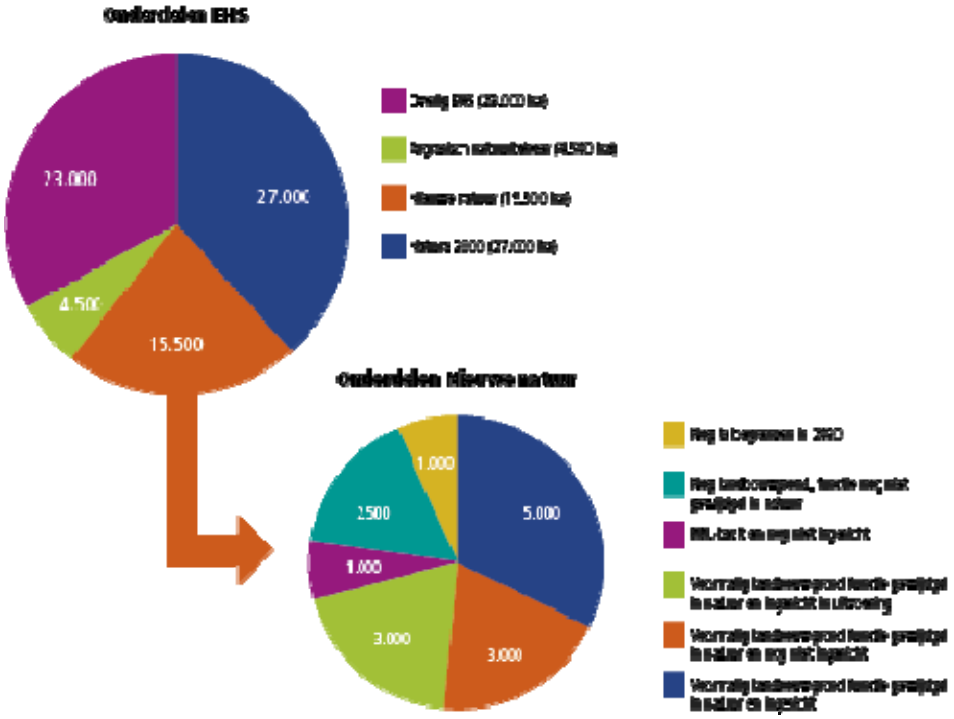

Voor het afronden en beheren van het Natuurnetwerk Nederland (EHS) blijven we de komende jaren financiële middelen van het rijk ontvangen. Momenteel is er ongeveer 70.000 ha, waarvan circa 50.000 ha bestaand natuurgebied. Er ligt nog een opgave om in totaal circa 15.500 ha landbouwgrond om te zetten in natuur. Daarnaast zal er nog ongeveer 4.500 ha niet worden aangekocht, maar onder agrarisch natuurbeheer worden gebracht.

Deze opgave komt voort uit de afspraken met het Rijk (Natuurpact), de provincies en met de partners van het Drentse Groenmanifest en is vastgelegd in de herijkte EHS. Dit gaan we in de periode tot 2020 uitvoeren. Dit betekent het aankopen van gronden, het wijzigen van de functie naar natuur, het inrichten en beheren van deze gebieden en het op orde brengen van milieuomstandigheden. Dit is deels al gerealiseerd en deels moeten er nog gronden worden aangekocht en van functie veranderen.

De Natura 2000 gebieden herbergen natuurwaarden van internationale betekenis en zijn aangewezen op grond van het Europese beleid voor het behoud van natuurwaarden en biodiversiteit. Deze gebieden zijn onderdeel van het NNN. Het gaat om het Bargerveen, de Drentsche Aa, Drents-Friese Woud &LeggeldervеldDrouwenerzand, Dwingelderveld, Elperstroom,Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeer, Mantingerbos,Mantingerzand, Norgerholt, Witterveld en Zuidlaardermeergebied. Voor deze gebieden zijn beheerplannen opgesteld, met daarin de inrichtingsmaatregelen nodig voor de ontwikkeling en in stand houding van de aanwezige waarden. We voeren deze beheerplannen uit en proberen versnelling aan te brengen in de uitvoering van de maatregelen.
De realisatie geven we vorm in een Realisatiestrategie PlattelandDaarin staat wat we de komende decennia gaan doen. We zorgen dat we in elk geval de instandhoudingsdoelen

van de Natura 2000 gebieden realiseren. We kiezen er daarnaast voor om voorrang te geven aan projecten die gericht zijn op het oplossen van de grootste natuurknelpunten, die leiden tot de meest effectieve inzet van onze middelen, waar partners mee willen werken, die bijdragen aan de economie van Drenthe en respecteren bestuurlijke en juridische afspraken. We kiezen niet voor een algemene aanpak, maar hechten veel waarde aan gebiedsgericht werken. Wij vinden gebiedsprocessen een goede werkwijze om samen met partners in een bepaald gebied gezamenlijk de verschillende doelen te realiseren. De vorm waarin deze gebiedsprocessen wordt gegoten is afhankelijk van de deelnemers, de aard en urgentie van de opgave, het benodigde instrumentarium en het beschikbare geld. We staan open voor nieuwe ideeën en werkwijzen om onze doelen te realiseren. In de provinciale Grondnota is het grondbeleid dat nodig is voor deze realisatiestrategie uitgewerkt.

Grensoverschrijdend

In Noord Drenthe liggen omvangrijke laagveenmoerassen en meren, met soorten als Otter, Bever en Zeearend. Deze laagveengebieden maken deel uit van een reeks laagveenmoerassen in Groningen, Friesland en Overijssel. De laagveenmoerassen staan in verbinding met de Drentse beekdalen, zoals de Drentsche Aa, het Peizerdiep, de Wapserveense en de Vledder Aa. Ook is er een relatie met de hoger gelegen natuur gebieden. Hier liggen veel kansen om tot een grootschalig, samenhangend natuurlijk systeem te komen waar ook ruimte is om te wonen en te werken. We werken graag samen met de buurprovincies aan deze ontwikkeling.

Samen met de provincie Fryslân geven we vorm aan de grensoverschrijdende natuurgebieden als Drents-Friese Wold en Fochteloërveen. In Zuidwest Drenthe ligt het Reestdal, waar we het van belang vinden dat in een groot deel van de lagere beekgronden de natuur haar gang kan gaan. We hebben hierover afstemming met de provincie Overijssel. Met Overijssel stemmen we ook af over de verbinding tussen de droge natuurgebieden Sallandse heuvelrug, Dwingelderveld en Midden-Drenthe. Met onze oosterburen werken we samen aan de versterking van de veengebieden in het zuid oosten aan het Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen.

Kaart robuust natuursysteem

De kaart Robuuste natuur 2040 is opgenomen in de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe.Daarin is ook een toelichting op de kaart te vinden. Download de kaart in PDF-formaat.
Voor de verdere ontwikkeling van het Robuust natuursysteem staan hier onder wat aandachtspunten beschreven.

De landschapsecologie van Drenthe van plateau en laaglandbeekdalen met gezamenlijke brongebieden op dat plateau is de basis voor een toekomstbestendig, duurzaam, robuust natuurnetwerk, waar klimaatschommelingen kunnen worden opgevangen, belangrijke gradiënten binnen en tussen gebieden zijn opgenomen, verbindingen tussen natuurgebieden functioneren en er volop ruimte/leefgebied is voor soorten, ook voor soorten die nu niet meer in Drenthe leven.

Daarnaast herbergt het kleinschalig, vooral agrarisch, cultuurlandschap een diversiteit aan landschapselementen, kleinere natuurgebieden en boselementen, met vaak een grote cultuurhistorische waarde.

De twee bases vullen elkaar mooi aan in het robuuste natuurnetwerk: robuust vanwege de grootte van de gebieden en robuust vanwege de verbindingen tot in de haarvaten van het landschap. We werken toe naar het volgende beeld:

- Het Nationaal beek- en esdorpenlandschap van de Drentsche Aa is een mooi samenhangend gebied met een rijke cultuurhistorie en hoge natuurwaarden. Dit gebied

is medebepalend voor de kwaliteit van de Regio Groningen-Assen als woon- en werkregio.

- Het beekdalenlandschap in Noord-Drenthe is gericht op natuur en waterberging. Het gebied is verbonden met de laagveengebieden in Groningen en Friesland. Zo ontstaat er een groot waterrijk, moerasrijk gebied dat door de omvang thuisbasis is voor soorten als zeearend, otter en bever. Dit gebied heeft een recreatieve potentie, o.a. voor de steden. Tevens interessant gebied om klimaatbestendig te kunnen wonen.
- Een groter samenhangend gebied rond de Natura 2000 gebieden Dwingelderveld en het Drents-Friese Woud in Zuidwest Drenthe. Mogelijkheden om verbindingen te maken met natuurgebieden in Friesland en Overijssel worden aangegrepen. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor bijvoorbeeld grotere zoogdieren, zowel om te leven als om te migreren. Recreatie en beleving passen goed bij dit beeld.
- In het bosgebied in het Hart van Drenthe, waar de Drentse beekdalen ontspringen, streven we naar meer robuuste natuur om de brongebieden te beschermen. Koppelen van de bosgebieden en de heidegebieden van Midden-Drenthe aan de middenlopen van beekdalen betekent ook meer migratiemogelijkheden voor soorten.
- Hunzedal: Verbinding met de laagveengebieden in het noorden is belangrijk voor de volwaardige ontwikkeling van dit beekdal en voor soorten. We streven naar grootschalige, robuuste (dynamische) natuur.
- Koppelen van de beekdalen in Zuid-Oost Drenthe aan de brongebieden.

Landschapselementen

De kwaliteit van de landschapselementen verschilt. De bijdrage die zij aan de dooradering en het natuurwerk kunnen hebben wordt groter als

- Ze een ouder landschap weerspiegelen, zoals een berm met een schrale heidevegetatie in een landbouwontginning of een sloot met plantensoorten, die aan het voorkomen van veen herinneren;
- Vergelijkbare landschapselementen aansluiten bij natuurgebieden en bij elkaar of op niet meer dan een paar honderd meter van elkaar liggen. De optimale afstand hangt samen met de aard van de soorten die zich langs de elementen verplaatsen.
- Landschapselementen een gevarieerde en gebiedskarakteristieke soortensamenstelling hebben.
- Het onderhoud van de landschapselementen een volledige levenscyclus toelaat. Wanneer aan deze kenmerken wordt voldaan, dragen deze elementen daadwerkelijk bij aan de verbinding tussen verspreid liggende natuurterreinen

Agrarisch natuurbeheer

Het primaire doel van agrarisch natuurbeheer is het in stand houden van soorten door maatregelen in het agrarisch gebied. Via het Stelsel Natuur en Landschap (SNL) subsidiëren we activiteiten van collectieven van agrarische grond gebruikers/eigenaren, gericht op de instandhouding en/of ontwikkeling van natuurwaarden in agrarische gebieden. We letten sterk op de effectiviteit van onze inzet, waarbij we proberen om de ecologische winst zo groot mogelijk te maken. Daarnaast willen we de SNL inzetten voor het onderhoud van landschapselementen en ecologische verbindingen. We streven continuïteit en eenduidigheid van beheer na.

De voorbereidingen voor een vernieuwd (landelijk) stelsel agrarisch natuurbeheer zijn in volle gang. Het stelsel moet in 2016 volledig functioneren. Het instrument wordt doelgerichter ingezet door te kiezen voor maatregelen in leefgebieden in de meest kansrijke gebieden en voor levensvatbare populatie van doelsoorten. Om een leefgebied te verbeteren zijn vaak ook maatregelen nodig om de milieuomstandigheden te verbeteren. De mogelijkheid om dit via agrarisch natuurbeheer te doen zijn beperkt, maar wel zinvol. In de praktijk betekent dit dat we dit soort maatregelen vooral direct naast en om natuurgebieden zullen nemen, omdat we zo het meest effectief bezig zijn. Daarnaast zetten we agrarisch natuurbeheer in om de ecologische verbindende functies van landschapselementen in het natuurnetwerk te versterken. Samengevat kiezen we bij de inzet van agrarisch natuurbeheer voor :

- Open graslanden (weidevogels)
- Open akkers (akkervogels)
- Groen netwerk (vogels van struwelen en bosjes)
- Blauwe netwerk (soorten van sloten en poelen)
- Landschap

Het natuurbeheerplan geeft per jaar aan welke doelen we waar willen realiseren met inzet van agrarisch natuurbeheer.

Het instrument wordt ook efficiënter ingezet door het te richten op collectief agrarisch natuurbeheer in plaats van op een heleboel individuele betrokkenen. We gaan vanaf 2016 alleen nog werken met de uitgangspunten van collectief agrarisch natuurbeheer. In een collectief werken bij de start vooral agrariërs samen om natuurdoelstellingen door agrarisch natuurbeheer te realiseren. Afhankelijk van het gebied en de te realiseren doelstellingen kan het collectief verbreed worden met andere partijen zoals overheden, burgers, ondernemers, (particuliere) terreinbeheerders en kennisinstellingen. Wij juichen het koppelen van verschillende initiatieven en doelstellingen toe. De verwachting is dat het beheer effectiever zal zijn, naast het terugdringen van administratieve lasten. Wel is het de kunst om collectieven ook daadwerkelijk te verleiden om hun inbreng te leveren, omdat het in principe vrijwillig is. We verwachten dat we met deze nieuwe vorm meer gebiedsgericht doelen kunnen realiseren en een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het landelijk gebied zullen opbouwen. Er kunnen nieuwe vormen van beheer, financiering en planvorming worden toegepast en natuur, landschap, mens en economie kunnen dichter bij elkaar komen. Dit is een nieuwe vorm, waar we met collectief weidevogel beheer al ervaring mee hebben opgedaan, en we gaan dit nog verder uitbouwen.

In eerste instantie zijn de collectieven bedoeld om het agrarische natuurbeheer zowel ecologisch en als qua kosten effectiever te maken. Voor de lange termijn is het onze wens om collectieven in te zetten voor het realiseren van bredere gebiedsdoelstellingen gericht op natuur in combinatie met andere ruimtelijke economische ontwikkelingen. Om de collectieven organisatorisch dusdanig vorm te kunnen geven dat zij in staat zijn een professionele gebiedsofferte richting overheden te kunnen maken wordt gestart met een pilot in periode 2014-16. ANV Drenthe en LTO Noord gaan dit zoveel mogelijk gezamenlijk op pakken. De kaders voor de collectieven staan in de landbouwwegwijzer 2013.

Voor ons is het aantrekkelijk om collectief agrarisch natuurbeheer ook te koppelen aan andere initiatieven in een gebied (bijvoorbeeld van dorpen) en aan andere maatschappelijke doelen, zoals landschap, water, leefbaarheid en recreatie. Zo kunnen we meer organisaties en mensen betrekken bij het beheer van het landelijk gebied en kunnen we –naast internationale doelen - ook Drentse natuur- en landschapsdoelen realiseren. Provincies hebben de regie over deze gebiedsprocessen en vertalen dit in het Natuurbeheerplan 2016. Zij zijn verantwoordelijk voor de doelen. De streek kan die doelen met behulp van gebiedskennis invullen.

Europese fondsen en middelen

De provincie zet Europese subsidies in om provinciale doelen te realiseren. De nieuwe Europese programma's (2014-2020) zijn veelal gericht op vergroening en innovatie. Deze middelen worden daar waar mogelijk ingezet voor het NNN en DNN en zoveel mogelijk gekoppeld aan andere doelen in het landelijk gebied.

Zo stimuleert het Europese LIFE+ Nature fonds de ontwikkeling van natuurgebieden (Natura2000), waar de terreinbeheerders in Drenthe de afgelopen jaren al regelmatig gebruik van hebben gemaakt. Nieuw is dat het fonds de mogelijkheid biedt om zogeheten integrated projects in te dienen, waarbij naar een samenhangend gebied wordt gekeken. In feite kennen deze integrated projects eenzelfde benadering als wij in deze natuurvisie voorstaan. Het gaat om het betrekken van andere sectoren en andere financieringsbronnen bij natuurontwikkeling. LIFE+ wil in de integrated projects niet meer alleen de Natura2000 gebieden betrekken, maar ook de verbindingen en gebieden daartussen. Bovendien worden natuurontwikkeling, agrarisch natuurbeheer, toerisme en de economische ontwikkeling van een gebied in samenhang bekeken. Wij volgen de ontwikkeling van het LIFE+ programma nauwlettend. We zien daarbij vooral het gebied in Zuidwest Drenthe als eerste casus. Samen met de partners in ons gebied en met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, voorheen Agentschap NL) verkennen wij de mogelijkheden die dit ons biedt.

We zijn actief betrokken bij de invulling van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid. Dit beleid bestaat uit twee pijlers. De eerste pijler is bedoeld als inkomenssteun voor de landbouwer. De andere pijler is het plattelands ontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP3). Aan het ontvangen van de inkomenssteun zijn deels “groene” eisen verbonden. Naast het behouden van een concurrerende en innovatieve landbouw moeten op deze manier beide pijlers gaan zorgen voor een vergroening van de landbouw, iedere pijler met een eigen ingang. Net zo als bij de integrated projects uit LIFE + onderzoeken we of met deze groene eisen voor inkomenssteun een dooradering van het agrarische gebied gerealiseerd kan worden.

Ook POP3 moet gedeeltelijk gaan bijdragen aan internationale afspraken op het gebied van natuur, milieu en water. Binnen het thema Natuur en landschap is een deel van het budget gereserveerd voor agrarisch natuurbeheer (onderdeel Subsidie Natuur en Landschap), ganzen en hydrologische PAS-maatregelen (PAS: Programmatische Aanpak Stikstof). POP3 draagt daarmee ook bij aan de dooradering van het landelijkgebied, de bescherming van leefgebieden van soorten en de kwaliteit van deze gebieden.

Verder richten de EFRO (huidige GO programma), INTERREG en Horizon 2020 fondsen zich op een duurzame samenleving in de breedste zin van het woord. Met het inzetten van deze middelen, waarbij het hoofddoel vaak niet natuur is, kan wel gekeken worden hoe de natuur meekan liften met respect tot het hoofddoel.

Flora en Faunabeleidsplan

Uitgangspunten voor het Flora- en Faunabeleid zijn

- Bewuste introductie van planten en dieren willen we alleen op basis van criteria in het Flora- en Faunabeleidsplan.
- Voorlichting en preventie gaan boven bestrijding en schadevergoeding of subsidies.
- Het middel van bestrijding en het middel van bescherming moet effectief zijn ook in relatie tot de kosten en baten.
- De verstorende invloed van ingrijpen mag geen grotere aantasting veroorzaken dan de soort zelf doet.
- Een goede organisatie van de monitoring is belangrijk voor bedreigde soorten, bij schade en overlast en nieuwe soorten.

Verbeteren milieuomstandigheden

Om de milieuomstandigheden te verbeteren gaan we

- Inzetten op afspraken over nieuwe (inter-)nationale doelstellingen over uitstoot.
- Maatregelen nemen in natuurgebieden om effecten van vermesting en verzuring te verminderen (o.a. plaggen, grondwaterpeilen opzetten)
- Provinciaal Bodem en Landbouwbeleid uitvoeren om bodemgebruikers aan te zetten tot maatregelen, zoals bijvoorbeeld kringloopsluiting
- Realiseren Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), waarmee economische ontwikkeling (en bijbehorende uitstoot) samen gaat met de realisatie van de natuurdoelen voor Natura 2000. Binnen PAS worden afspraken gemaakt om de natuurkwaliteit te verbeteren zodat deze herstelt van vroegere neerslag en beter bestand is tegen toekomstige. Door dit herstel ontstaat er ontwikkelruimte voor economische activiteiten, zonder dat zij de natuur schaden.

Werkwijze ruimtelijke-economische ontwikkelingen

Sommige ontwikkelingen en initiatieven raken natuurwaarden. Het kan dan zowel gaan om kansen als om tegenstrijdige belangen. Ruimtelijk-economische ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de versterking van het totale natuurnetwerk én de natuur kan een interessante/kansrijke innovatie partner voor bedrijvigheid worden, maar er kan ook sprake zijn van slecht verenigbare belangen.
De provincie wil ruimte bieden aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen in en rond het Natuurnetwerk. Daarbij heeft het de voorkeur dat beide sectoren daar beter van worden. Hierbij wordt aangesloten bij de essentie van de geactualiseerde omgevingsvisie: “Het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij de kernkwaliteiten die de provincie rijk is.” De provincie wil initiatiefnemers uitdagen om vooral te zoeken naar kansen en te kiezen voor slimme oplossingen. Een mooi voorbeeld dat het kan, is het project Natuurlijke Recreatie. Hier heeft men de afgelopen jaren laten zien dat functiecombinaties kunnen. Ontwikkelingsruimte voor recreatiebedrijven wordt gecombineerd met natuurwinst.
De ontwikkelingen die meestal vanuit de kernwaarde bedrijvigheid plaatsvinden, moeten afgewogen worden met de kernkwaliteiten. In deze weging dienen dan ook weer de kernkwaliteiten ten opzichte van elkaar afgewogen te worden. Natuur is één van de kernkwaliteiten. In het Natuurnetwerk Nederland is het provinciaal belang voor de Natuur het grootst. De kansen voor goede combinaties met de kernwaarde bedrijvigheid willen we samen met gebiedspartners ontwikkelen. In het Natuurnetwerk Drenthe is (nog) meer sprake van ontwikkelingsplanologie en het benutten van kansen.

De balans tussen kernwaarde bedrijvigheid en kernkwaliteiten vraagt om in een vroegtijdig stadium van planvorming overleg, om de ontwikkeling een vorm te geven die voor de initiatiefnemer, de provincie en eventueel andere betrokken partijen meerwaarde biedt. Schaal, aard van de activiteiten en kwetsbaarheid van het gebied spelen daarbij allemaal een rol. Daarbij vinden we het belangrijk
de ontwikkeling in een groot gebied te bezien, omdat dit de kans voor creatieve en integrale oplossingen vergroot. Het is maatwerk, dat zorgvuldig en met een positieve insteek moet worden gedaan. Onder regie van de provincie wordt dit maatwerk de komende periode met de partners uitgewerkt, vergelijkbaar met de werkwijze natuurlijke recreatie.

Monitoring

Op Europees niveau worden met de Europese Biodiversiteitsstrategie 2020 de ambities ten aanzien van biodiversiteit gevolgd. Voor soorten en habitats baseert de EU zich op de rapportages die de EU-lidstaten in het kader van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn maken. Nederland draagt met verschillende beleidsambities bij aan de internationale biodiversiteitsdoelen. Met het Natuurpact hebben Rijk en provincies hierover afspraken gemaakt. Concreet betreft dit de realisatie en kwaliteit van het robuuste Natuurnetwerk Nederland, waaronder Natura 2000 en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), het soortenbeleid, de natuur buiten het Natuurnetwerk Nederland en het agrarisch natuurbeheer.

Om te volgen of het ingezette beleid het gewenste effect heeft, wordt er op verschillende niveaus gerapporteerd. De provincies rapporteren over de voortgang van het nationale Natuurnetwerk en de behaalde natuurkwaliteit.

Daaruit moet blijken of de ingezette middelen en instrumenten hebben geleid tot de realisatie van de biodiversiteitdoelen. Monitoring is hiervoor van belang. Rijk en provincies werken samen aan één samenhangend systeem van landelijke en gebiedsgerichte ecologische monitoring om efficiënt gegevens te verzamelen en doelmatig met middelen om te gaan. Dit systeem wordt gebruikt voor de verschillende voortgangsrapportages (landelijk en gebiedsgericht). De voortgangsrapportages zijn onderdeel van het jaarlijkse gesprek tussen provincies en het Rijk over de voortgang van het Natuurpact.

In Drenthe hebben we een informatiesysteem voor natuur monitoring. Dit systeem moet in staat zijn om

1. het natuurbeleid te evalueren;
2. te voorzien in informatiebehoeften voortvloeiend uit wettelijke taken;
3. voor het beleid relevante ontwikkelingen te signaleren en te verklaren.

De verplichtingen die voortvloeien uit de natuurwetgeving vormen de basis voor ons monitoringsnetwerk. In het kader van Subsidieregeling Natuur en landschap [1]zijn met het Rijk nadere afspraken gemaakt. Op basis daarvan moet verantwoording over de geleverde beheerprestaties worden afgelegd. De monitoring in het kader van de Natura 2000 en de PAS wordt zoveel mogelijk geïntegreerd met de SNL-monitoring.
Deze monitoring wordt met name uitgevoerd door de terreinbeherende organisaties, inclusief de particuliere grondeigenaren. Via een meerjarenprogramma monitoring willen we dit in samenspraak met hen de komende jaren in goede banen leiden.

In de Natura 2000 gebieden is de monitoring gericht op de doelsoorten, waarvoor deze gebieden in eerste instantie zijn aangewezen in de voor de Habitattypen kenmerkende of typische soorten. Daarmee krijgen we snelle indicatie van relevante veranderingen.
Verder wordt de bodem- en waterkwaliteit gevolgd als bepalende milieucondities voor het duurzaam functioneren van deze gebieden. De monitoring is ook voor het volgen van de beschermde soorten, zoals beschreven in het Flora en Fauna beleidsplan. We zijn alert op de ontwikkeling van niet beschermde soorten, die mogelijk in de gevarenzone terecht komen.

Dit betekent niet dat we de monitoring allemaal zelf uitvoeren. We willen zoveel mogelijk gebruik maken van bestaande bronnen en meetsystemen en vinden het onze taak om er voor te zorgen dat deze informatie beschikbaar komt voor onze eigen doelen en voor andere organisaties die zich met natuur bezighouden. Daarin willen we ook actief met kennisinstellingen samenwerken.

We werken al langere tijd samen met andere partijen, zoals bijvoorbeeld ook gemeenten , waterschappen, die ook meetprogramma's hebben voor het kunnen volgen van de effecten van het eigen beleid en beheer. Dit willen we voortzetten en zo mogelijk uitbouwen, om met elkaar slimmer en goedkoper te meten. Ook bestaat er in Drenthe een uitgebreid netwerk van vrijwilligers die inventarisaties uitvoeren. Dit netwerk willen we koesteren en levend houden.

Natuurstructuurkaart

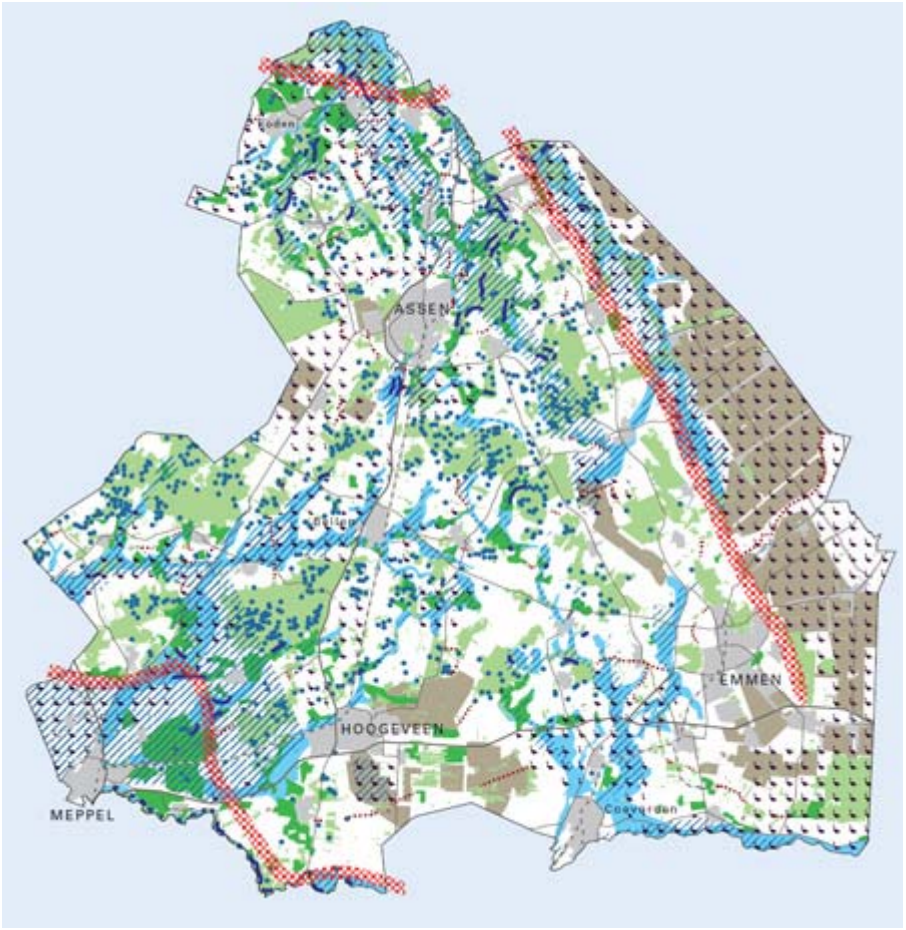

Download de kaart in PDF-formaat.

De kaart is gebaseerd op de gegevens uit Natuur in Drenthe. In de loop van 2014 komen deze gegevens ook digitaal beschikbaar via de website van de provincie Drenthe,www.provincie.drenthe.nl/kernkwaliteiten. De kaarten illustreren dat Drenthe is opgebouwd uit een aantal gedeeltelijk over elkaar heen vallende structuren. Elke structuur vormt de basis voor specifieke natuurwaarden, waar verschillende soorten op hun eigen wijze gebruik van maken. Zo verblijft een Zwarte specht voornamelijk in een grote arealen oud bos zoals het Drens Friese Wold, terwijl de das een dassenburcht in een heideterrein heeft en zich beweegt langs houtwallen, bosjes en esranden naar het beekdal om daar te foerageren.